

Opvs Theologicvm

In Tres Tomos Distribvtvm, In quo praecipua totius Theologiae capita accurate pertractantur ... Adiecto ad finem Tertij Tomi Indice rerum notabilium

Qui totam primam partem D. Thomæ, ac multa alia continet, quorum Indicem sequens pagina dabit

Mauro, Silvestro

Romae, 1687

Tractatvs Octavvs. De Creatione, ac de Deo, vt causa rerum, earumque distinctionis, & inæqualitatis, ac de malo, eiusque causa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84111](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84111)

QVÆSTIONVM THEOLOGICARVM

In primam partem S. Thomæ.

LIBER TERTIVS.

Continens Tractatus de Creatione, ac de Angelis.

POSTQVAM S. Thomas primis 43. quæstionibus primæ partis egit de Deo secundum se, à quæst. 44. vsque ad 119. & ultimam agit de Deo, in quantum est principium creaturarum, & de processione creaturarum à Deo. Et quia creaturæ processerunt à Deo per creationem, à quæstione 44. vsque ad 49. inclusivè agit de creatione, ac de Deo ut per creationem causa rerum, earumque distinctionis, & inæqualitatis, necnon de causa mali. Quia verò creaturæ distinguuntur in substantias spirituales, & corporales post quæstionem 49. agit primò de creaturis spiritualibus, hoc est de Angelis, de quibus disputat à quæstione 50. vsque ad 64. ac deinde, & à quæst. 106. vsque ad 114. inclusivè. De creaturis corporalibus, earum creatione, & distinctione per opera sex dierum, ac præsertim de homine quoad corpus, & animam, ac de Adamo in statu naturæ integræ agit à quæstione 65. vsque ad 119. & ultimam inclusivè. In hoc tertio libro aggredimur explicare quæstiones de creatione, ac de Angelis, quas dividemus in tractatus sex. Tractatus igitur primus, & octavus ordine erit de creatione, ac distinctione rerum. Nonus erit de existentia, essentia, distinctione specifica, numero, & corporibus assumptis Angelorum. Decimus erit de loco, & motu locali Angelorum. Undecimus de intellectu, voluntate, cognitione, & dilectione Angelorum. Duodecimus de creatione Angelorum in esse naturæ, de eorum gratia, & beatitudine, ac de peccato, & pœna dæmonum. Tertiusdecimus de illuminatione, loquutione, hierarchijs, ordinibus, operationibus Angelorum in corpora, missionibus, custodia hominum, & de impugnationibus, ac tentationibus dæmonum.

TRACTATUS VIII.

De Creatione, ac de Deo ut causa rerum, earumque distinctionis, & inæqualitatis, ac de malo, eiusque causa.

QVÆSTIO CXI.

Virum necesse sit omnia entia distincta à Deo, etiam materiam primam esse à Deo tantquam à prima causa efficiente?

S. Th. q. 44. a. 1. & 2.

1.

VIDETVR non esse necessarium, ut omne ens distinctum à Deo sit à Deo, tantquam à causa efficiente: primo quia non repugnat rem esse sine eo, quod non est de eius essentia, seu ratione, ac definitione; sed esse à Deo tantquam à causa efficiente non est de essentia, ac definitione entis distincti à Deo; ergo.

2. Secundò ens necessarium, cum non possit non esse, ad essendum non indiget causa; sed dantur aliqua necessaria distincta à Deo; ergo aliqua distincta à Deo non indigent Deo ut causa efficiente.

3. Tertio quæ habent causam, possunt demonstrari per talem causam; sed mathematica non possunt demonstrari per causam efficientem, & actiuam, ut docet Aristoteles 3. metaph. text. 4; ergo mathematica non habent Deum ut causam efficientem.

4. Quarto omne, quod sit, componitur ex subiecto, & ex aliquo alio, ut docet Arist. 1. Physic. tex. 62; sed materia prima cum sit primum subiectum, non componitur ex alio subiecto; ergo.

5. Quintò sicut Deus est primum principium

X x

principium

principium actiuum, sic materia prima est primum principium passiuum; sed Deus, quia est primum principium actiuum, non solum non est ab illo principio actiuo, sed non est ex illo subiecto; ergo materia prima, quia est primum principium passiuum, non solum non est ex illo subiecto, sed non est ab illa causa efficiente.

6. Sexto omne, quod fit, per hoc, quod fiat, acquirit esse actu; sed materia prima non est actu, sed est pura potentia; ergo.

7. Respondeo, quod vt aduertit Caietanus in Comment. Sanctus Thomas hoc art. 1. quæst. 44. quærens, vtrum necessarium sit omne ens distinctum à Deo, esse creatum à Deo, sumit creationem latè, inquantum est productio à causa efficiente, abstrahendo ab hoc, quod sit productio, qua res producat omnino ex nihilo, ac proinde sit creatio stricta, vel sit productio, qua res non producat omnino ex nihilo, ac proinde non sit creatio stricta: de creatione autem stricta agit ex professo sequenti quæstione 45. Rursus non quærit hic, vtrum necesse sit omne ens distinctum à Deo produci à Deo concurrente immediatè ad eius productionem: de hoc enim disputat infra hac prima parte, quæst. 104. & 105. atque artic. 2. quæst. 104. ostendit Deum concurrere immediatè ad conseruationem omnium rerum; artic. 5. quæst. 105. ostendit Deum concurrere immediatè ad omnes actiones causarum secundarum. Hoc igitur articulo quærit solum, vtrum omnia entia distincta procedant immediatè, vel mediatè à Deo, tanquam à prima causa efficiente?

8. Errores philosophorum, & hæreticorum contra hunc articulum fidei, quo credimus Deum esse factorem, & causam efficientem cœli, & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium, reduci possunt ad duas classes. In prima classe sunt, qui docuerunt Deum non esse auctorem immediatum, neque mediatum omnium rerum. In secunda classe sunt, qui licet concesserint Deum esse auctorem saltè mediatum omnium rerum, tamen docuerunt non fuisse immediatè producta à Deo aliqua, quæ ex fide credimus fuisse producta immediatè à Deo. Prius referemus errores spectantes ad hanc secundam classem: deinde errores spectantes ad primam classem.

9. Primus ergo error est Simonis magi, qui vt scribunt Irenæus lib. 1. aduersus hæreses cap. 20., & 21. Tertullianus lib. de Præscript. cap. 46. Epiphanius hæres 21., & Theodoretus lib. 1. hæreticarum fabularum, cap. 3. docuit mundum visibilem, & homines non à Deo, sed ab Angelis conditum fuisse: Angelos autem conditos ab ipso Simone, & à quadam muliere circulatrice, quam secum circunducebat, & vocabat Helenam. Verum cum Simon diceret se esse ipsum Deum, ac Spiritum Sanctum, qui Samaritanis apparuerat tanquam Pater, Iudæis tanquam filius, & ad alias gentes accesserat, tanquam Spiritus San-

ctus, admittebat etiam mundum visibilem, & corporeum cum hominibus conditum, fuisse mediatè ab vno Deo, hoc est ab ipsomet Simone.

10. Secundus error est Saturnilianorum, qui auctore Saturnilio, vel Saturnino, vt eum vocat Augustinus, docuerunt Deum fuisse auctorem omnium Angelorum: septem autem ex Angelis absque Dei consensu creasse mundum, vt referunt Irenæus lib. 1. cap. 22. Tertull. lib. de Præf. cap. 46. Epiph. hæres 23. August. lib. de Hæres. cap. 3. Theodoretus lib. 1. hæret. fabularum, cap. 1.

11. Tertius error est Basilidis, qui docuit à Deo, quem Abraxan vocabat, productam fuisse mentem; à mente verbum; à verbo prouidentiam, à prouidentia virtutem, & sapientiam, à virtute, & sapientia principatus, potestates, & Angelos, ab his 365. cœlos quodam ordine; ac demum à postremi cœli conditoribus productum fuisse mundum inferiorem, & homines. Referunt hunc errorem Irenæus lib. 1. cap. 23. Tertull. lib. de Præscript. cap. 46. Epiph. Hæres 24. Augustin. lib. de Hæres. cap. 4. Theodoret. lib. 1. hæretic. fabularum, cap. de Basilide.

12. Quartus error est Cherinthi, atque Carpocratis, & Gnosticorum, qui vt testantur Irenæus lib. 1. cap. 24., & 26., Epiphanius Hæres 27., & 28., & Theodoret. lib. 1. Hæretic. fabularum, cap. de Carpocrate, docuerunt Angelos à suprema virtute defecisse, ac mundum visibilem condidisse.

13. Quintus error est Apellis, & Apellianorum, qui vt referunt Epiph. hæres 44., & August. lib. de Hæres. cap. 3. posuit duos Deos, alterum bonum, alterum malum, ac mundum visibilem asseruit factum à Deo malo. Verum cum vt iidem August., & Epiphanius testantur, Apelles doceret Deum malum factum fuisse à Deo bono, fatebatur omnia saltè mediatè producta fuisse à Deo bono, qui tamen nullam mundi visibilis prouidentiam gereret.

14. Sequitur, vt referamus errores spectantes ad secundam classem. Sextus ergo error est Cerdonis, qui vixit tempore Hygini Papæ circa annum Domini 154., & vt referunt Irenæus lib. 1. cap. 28. Tertull. de Præscript. cap. 51. Epiph. Hæres 41., & August. lib. de Hæres. cap. 21. docuit dari duo prima principia, seu duos Deos; alterum ignotum mundo, & Patrem Christi, quem dicebat bonum, qui nullam creaturam fecerit: alterum opificem creaturæ, sæuum, & crudelem, & hominibus satis notum.

15. Septimus error est Manichæi, & Manichæorum, qui vt referunt Epiph. Hæres 66., & Theodoretus lib. 1. Hæret. fabularum, cap. ultimo, docuit dari duo principia, ac duos Deos, alterum bonum, alterum malum, improductos, coæternos, ac sibi mutuo contrarios, quorum alter sit primus auctor bonorum, alter primus auctor malorum, ac mundi huius

huius visibilis. Cerdon igitur, ac Manichæus conuenerunt in hoc, quod ponebant duos Deos: at discrepabant, quia Cerdon dicebat solum Deum malum condidisse omnes creaturas: Manichæi autem dixerunt aliquas creaturas conditas fuisse à Deo bono, aliquas à malo. Manichæos etiam quoad hunc errorem secuti sunt Priscillianistæ in Hispania, vt testatur Sanctus Leo epist. 93., quæ est ad Turribium, cap. 14., ac deinde Albigenes in Gallia, vt testatur Sanctus Antonius 3. par. hist. tit. 19. cap. 1.

16. Octauus error est eorum, qui dixerunt mundum visibilem initio temporis conditum quidem à Deo fuisse, sed ex materia prima æterna, & improducta. Hunc errorem Platoni tribuunt Plutarchus lib. de placitis philosophorum, Amb. lib. 1. hexam. Eundem errorem Zenoni, ac Stoicis tribuit Tertull. lib. de Præscriptionibus, cap. 33. Eundem errorem ex hæreticis secuti sunt Hermogenes, & Marcion, vt testantur Tertullianus lib. de Præscriptionibus, & lib. aduersus Hermogenem, cap. 1., & lib. 5. contra Marcionem, cap. penultimo, & Theodoretus lib. 1. hæretic. fabularum, cap. de Hermogene, & cap. de Marcione.

17. Contra istos errores de fide est Deum omnia, quæ distinguuntur à Deo, condidisse, etiam materiam primam. Et quidem Angelos, corpora cœlestia, ac elementaria per se ipsum immediatè Deus condidit ex nihilo, plantas, animalia, & ipsum hominem produxit ex materia elementari prius creata: omnia, quæ de nouo producuntur, saltem producit medijs causis secundis, concurrens immediatè cum ipsis, vt suis locis cum Sancto Thoma explicabitur, ac etiam in philosophia est dictum. Hic cum Sancto Thoma debemus ratione naturali ostendere quodlibet ens à Deo distinctum, à Deo tanquam à prima causa efficiente immediatè, vel mediatè procedere, iuxta illud Apostoli ad Romanos 11. *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.*

18. Probatur primò: nam ex dictis quæstionibus 17. datur vnum tantum ens à se, & vnus tantum Deus; sed eo ipso, quod datur vnum tantum ens à se, necesse est, vt omnia alia distincta à Deo, non sint à se, ac proindè sint à Deo immediatè, vel mediatè tanquam à prima causa continente adæquatè totum ens, & totam perfectionem omnium aliorum entium; ergo.

19. Probatur secundò, explicando rationem, quam Sanctus Thomas affert in hoc articulo. Nam omne ens habens esse non per se subsistens debet habere esse per participationem ab aliquo ente, quod habeat esse per se subsistens, eo pacto, quo omne, quod non est per se calidum, aut lucidum, debet habere calorem, & lucem ab aliquo per se calido, ac lucido: sed Deus habet esse per se subsistens, ac esse per se subsistens est vnum tantum; ergo omnia entia distincta à Deo debent habere esse

participatum à Deo, ac proindè debent esse à Deo tanquam à causa efficiente. Probat maior, & minor: nam vt diximus supra quæst. 22. num. 23. esse dicitur per se subsistere, dum sistit in esse, ita vt non contrahatur per vllum non esse: cum verò non sistit in esse, sed contrahitur per non esse, non per se subsistit: sed Deus est esse, quod sistit in esse, & non contrahitur per non esse, vel per carentiam vllius perfectionis simpliciter simplicis, vt probatum est quæst. 18. ergo Deus est esse per se subsistens; sed ens sistens in esse, ac non contractum per vllum non esse, & per carentiam vllius perfectionis, eo ipso habet perfectionem totius entis, ac alia omnia debent habere esse participatum ab ipso, ac proindè est vnicū: alia autem entia non habent esse per se subsistens, sed participatum ab ente habente esse per se subsistens, vt dictum est etiam quæst. 18. numer. 20. sed si habent esse participatum à Deo, debent accipere esse à Deo tanquam à prima causa efficiente: ergo &c. Concludit S. Thomas, quod ideo Plato dixit, quod necesse est ante omnem multitudinem ponere unitatem: & Aristoteles 2. metaphys. tex. 4. quod id, quod est maximè ens, & maximè verum, est causa omnis entis, & omnis veri.

20. Ex dictis infertur necesse esse, vt etiam materia prima producta sit à Deo. Nam duæ rationes allatæ probant omne, quod non est Deus, esse à Deo, ac proindè etiam materiam primam.

21. Sanctus Thomas art. 2. probat materiam primam esse à Deo, explicando, vnde ortus sit error dicentium materiam primam esse improductam. Aduertit igitur antiquos paulatim peruenisse ad cognitionem veritatis circa causas rerum. Primò enim existimarunt non dari alia entia, quam corpora, ac corpora secundum suam substantiam esse improducta, ac solum mutari secundum aliqua accidentia, puta secundum raritatem, & densitatem, per congregationem, vel disgregationem. Putantes igitur sola accidentia produci, assignarunt aliquas causas accidentium, & mutationum accidentalium, ac tales causas censuerunt esse litem, vel amicitiam, aut intellectum, vel aliquid huiusmodi, quod corpuscula congregaret, vel disgregaret. Aliqui vltius progressi distinxerunt in corporibus materiam, & formam substantialem, per quam materia constituitur in sua specie substantiali hominis, aut equi &c. ac putarunt materiam esse improductam, solas formas accidentales produci, & assignarunt aliquas causas vniuersales formarum, & mutationum substantialium, puta ideas iuxta Platonem, vel circulum obliquum, hoc est Zodiacum cum Sole, & planetis, quæ per Zodiacum mouentur, iuxta Aristotelem lib. 2. de Generatione t. 36. Vtrique considerarunt causas entis participati sub aliqua particulari ratione, nimirum in quantum est in hac specie per formas substantiales, puta in quantum est homo, vel equus, aut in quantum est album,

X x 2

vel

vel nigrum. Demum aliqui se erexerunt ad considerandas causas entis participati sub ratione vniuersali entis participati; sed entia etiam secundum materiam sunt participata; ergo entia etiam secundum materiam debent causari, ac produci, ac proinde Deus, qui est causa vniuersalis entis participati, debet producere etiam materiam primam, & omnia, quæ quocumque modo spectant ad constitutionem entis participati.

22. Ad 1. distinguo maiorem; non repugnat rem esse sine eo, quod non est de eius essentia, ac definitione, neque sequitur necessarium ex essentia, ac definitione rei, concedo; si sequatur necessarium ex essentia, ac definitione rei, nego maiorem; distinguo eodem modo minorem; & nego consequentiam. Res non potest esse sine eo, quod tamen non est de essentia, ac definitione ipsius, tamen necessarium sequitur ex eius essentia, ac definitione; ex gr. homo non solum non potest esse sine rationalitate, quæ spectat ad essentiam, & definitionem hominis, sed neque potest esse sine visibilitate, quæ licet non sit de essentia hominis, necessarium sequitur ex essentia hominis: sed licet esse à Deo non sit de essentia entis distincti à Deo, sequitur necessarium ex essentia, ac definitione entis distincti à Deo, vt explicatum est in probationibus conclusionis; ergo. At quia esse causatum neque est de essentia entis *vt sic*, neque sequitur necessarium ex essentia entis *vt sic*, infertur necessarium, quod aliquod ens debet esse incausatum, & à se, & ideo potest, ac debet dari aliquod ens incausatum, & à se, hoc est Deus.

23. Ad 2. ex eo, quod necessaria non habent causam; respondeo primo, quod iuxta opinionem Aristotelis 2. metaph. t. 6. sunt quædam necessaria, quæ habent causam suæ necessitatis. Cum enim Aristoteles putauerit Deum produxisse mundum ex necessitate naturæ, existimauit mundum necessarium existere, & tamen Deum esse causam efficientem mundi. Secundo dico, quod iuxta modum loquendi Patrum græcorum admissum à Concilio Florentino in decreto vniõis, Filius, & Spiritus Sanctus necessarium existunt, & tamen habent causam. Nam Pater est causa filij, Pater, & filius sunt causa Spiritus Sancti. Ideo potest Personis diuinis productis, & vt Græci loquuntur, causatis, applicari dictum Sancti Thomæ hoc art. 2. in resp. ad 2. Non ergo propter hoc solum requiritur causa agens, quia effectus potest non esse, sed quia effectus non esset, si causa non esset. Hæc enim condicionalis est vera, siue antecedens, & consequens sint possibilis, siue sint impossibilis. Respondeo tertio, distinguo maiorem; necessaria quoad existentiam non indigent causa efficiente suæ existentie, transeat; necessaria quoad veritatem, non indigent causa formali, vel quasi formali suæ veritatis, nego maiorem; & distinguo eodem pacto minorem, & consequens. Nihil distinctum à Deo est necessarium quoad existentiam; ergo omnia distincta à Deo, ad hoc, vt existant

indigent Deo vt causa efficiente. Si loquamur de veritatibus necessarijs quoad connexionem prædicati cum subiecto, possumus de illis loqui iuxta duas sententias. Prima, quam ego secutus sum quest. 47. & 48. logica, agens de possibili, & impossibili, docet omnes veritates necessarias identificari cum diuina essentia, & iuxta hanc sententiam tales veritates non sunt distinctæ à Deo, ac proinde non habent causam à Deo realiter distinctam, sed solum distinctam ratione nostra. Secunda docet aliquas veritates habere quoddam esse diminutum distinctum à Deo, & iuxta hanc opinionem illud esse diminutum habent aliquo pacto à Deo.

24. Ad 3. distinguo minorem; mathematica in quantum considerantur à scientijs mathematicis, abstrahendo ab hoc, quod existant, & mutantur, non possunt demonstrari per causam efficientem, & actiuam, concedo; in quantum existunt in rerum natura, non possunt demonstrari per causam efficientem, & actiuam, nego minorem; & nego consequentiam. Causa efficiens est principium mutationis, quæ res transeunt à non esse ad esse, vel secundum suam substantiam, vel secundum suam accidentia; & quia scientiæ mathematicæ considerant numeros, figuras, lineas, superficies &c. secundum proprietates, quæ illis conueniunt, abstrahendo ab eorum mutabilitate, ideo non considerant causas efficientes, & actiuas mathematicorum. At mathematica, puta numeri, & figuræ, in quantum possunt mutari secundum substantiam, existentiam, & accidentia, possunt demonstrari per causas actiuas, & efficientes.

25. Ad 4. distinguo maiorem; omne, quod fit à causa non prima, & vniuersali, componitur ex subiecto, & ex aliquo alio, concedo; omne, quod fit à causa prima, & vniuersali entium participatorum, componitur ex subiecto, & ex aliquo alio, nego maiorem; concedo minorem; & distinguo eodem pacto consequens. Licet omne, quod fit à causa non prima, fiat ex alio præexistente, & componatur ex materia præexistente, & forma superaddita, tamen quod fit à causa prima, & vniuersali entis participati, potest fieri ex nihilo, & non ex materia præexistente, neque ex illa, componi.

Ratio est, quia causa inferior non potest agere, nisi accipiat materiam, & subiectum à causa superiori; ex gr. ars humana non potest agere, nisi accipiat materiam à natura; natura non potest agere, nisi accipiat materiam ab auctore naturæ; sed prima causa non habet supra se aliam causam; ergo potest ita agere, vt materiam non accipiat ab alia causa, sed ipsa faciat materiam simul cum forma.

26. Ad 5. concedo maiorem, ac minorem, & nego consequentiam, & paritatem. Repugnat enim, vt id, quod fit, non fiat ab alio: at non repugnat, vt id, quod fit à causa prima, & vniuersali, non fiat ex alio, sed ex nihilo,

vt

vt explicatum est num. 25. in resp. ad 4.

27. Ad 6. distinguo minorem: materia prima non est actu per se ipsam, neque per formam, nego; non est actu per se ipsam, transeat; & distinguo consequens; ergo non potest fieri ita, vt simul accipiat formam, nego: non potest fieri absque eo quod accipiat formam, concedo consequentiam. In sententia dicente materiam existere actu non per se ipsam, sed per formam, non sequitur materiam non posse fieri, sed solum sequitur non posse fieri sine forma, vt aduertit S. Thomas hac quaest. 44. in resp. ad 3.

QVAESTIO CXII.

Virum Deus sit causa exemplaris, & finalis omnium rerum?

S. Th. q. 44. art. 3. & 4.

Videtur Deus non esse causa exemplaris creaturarum; primò quia exemplar, siue idea est, ad cuius similitudinem aliquid fit; sed creatura non possunt fieri ad similitudinem Dei, cum non possint esse similes Deo iuxta illud Ps. 34. *Domine quis similis tibi*; ergo.

2. Secundò exemplaria debent esse eiusdem speciei cum rebus, quæ fiunt ad similitudinem exemplarium; puta exemplar hominis debet esse eiusdem speciei cum homine, qui fit ad ipsius imitationem; sed Deus non est eiusdem speciei cum rebus creatis, quæ fiunt; ergo.

3. Tertiò scientiæ, ac definitiones non sunt de singularibus, sed de speciebus, & generibus abstractis à singularibus; ergo dantur species, & genera abstracta à singularibus; sed species, & genera, & alia vniuersalia abstracta à singularibus sunt exemplaria, & ideæ rerum, ac distinguuntur à Deo; ergo exemplaria rerum creatarum distinguuntur à Deo.

4. Quarto Sanctus Dionysius cap. 5. de diuinis nominibus dicit, quod ipsum secundum se esse prius est eo, quod est per se vitam esse, & eo, quod est per se sapientiam esse; sed prius distinguitur à posteriori in Deo autem non dantur plura distincta; ergo per se esse, per se vitam esse, ac per se sapientiam esse, distinguuntur inuicem, & à Deo; sed per se esse est exemplar eorum, quæ habent esse participatum; per se vitam esse, ac per se sapientiam esse, sunt exemplaria eorum, quæ habent vitam, & sapientiam participatam; ergo.

5. Quintò videtur Deus non esse causa finalis omnium rerum creaturarum. Ideò enim agentia agunt propter finem, quia indigent fine; sed Deus nullius indiget iuxta illud Ps. 15. *Deus meus es tu, quia honorum meorum non eges*; ergo.

6. Sexto finis actionis non est ipsum agens, sed forma per actionem producta, ideoque Arist. 2. Physic. t. 60. dixit, quod finis generationis, forma, & agens non coincidunt in idē

numero; sed Deus est primum agens omnium, quæ aguntur; ergo Deus non est finis eorum, quæ aguntur, & fiunt.

7. Septimo omnia appetunt finem; sed Deum non omnia appetunt, cum non omnia cognoscant Deum; ergo.

8. Octauo causa finalis est prima causarum sed Deus est causa efficiens omnium, in Deo autem non datur prius, & posterius; ergo Deus non est causa finalis omnium.

9. Respondeo Deum esse causam tum exemplarem, tum finalem omnium rerum. Probat, quod sit causa exemplaris. Nam artifex, vt faciat opus artificiale, debet habere exemplar, & ideam talis operis, ac debet suum opus conformare exemplari existenti exterius, vel exemplari existenti in mente; sed Deus est artifex vniuersalis omnium rerum, & antequam quidquam faceret, nullum erat exemplar exterius; ergo Deus ab æterno habuit in mente exemplaria, & ideas omnium rerum, quas ipsamet diuina sapientia inuenit, & quodammodo excogitauit: quæ quidem ideæ secundum illud esse intentionale, quod habent in mente diuina, non distinguuntur ab essentia diuina, quæ est esse intentionale omnium rerum; in quantum verò habent respectum ad res creatas diuersas, distinguuntur ratione. Nam eadem diuina essentia, in quantum est esse intentionale hominis, & habet respectum ad hominem, est exemplar hominis; in quantum est esse intentionale Angeli est exemplar Angeli &c. Videri possunt, quæ de causa ideali, seu exemplari dixi quaest. 17. Physicæ.

10. Probat, quod Deus sit etiam causa finalis omnium rerum, quod est de fide, iuxta illud Prouerb. 16. *Omnia propter semetipsam operatus est Deus*. Nam omne agens agit propter finem; si enim non intenderet aliquem finem determinatum, non produceret hunc potius effectum, quam alterum; sed Deus est primum agens; ergo agit propter finem; sed Deus omnia agit, vt communicet, diffundat, & manifestet suam bonitatem; ergo Deus omnia agit propter suam bonitatem communicandam, diffundendam, & manifestandam, ac proinde bonitas diuina vt diffundenda, communicanda, & manifestanda est finis omnium actionum diuinarum. Addere possumus, quod quia Deus omnia agit propter suam gloriam, ac proinde in omnibus actionibus intendit gloriam sibi, Deus est finis cui omnium, quæ agit.

11. Aduertit Sanctus Thomas primo, quod agentia inferiora non sunt pura agentia, sed sunt etiam patientia, quia in suis actionibus non solum intendunt diffundere suam perfectionem in alia, sed etiam cum sint perfectibilia, intendunt etiam se perficere. At Deus cum habeat actu omnes perfectiones, non intendit se perficere, sed solum intendit communicare alijs suam perfectionem, ideoque actio diuina est purè liberalis.

12. Ad.

12. Aduertit secundò, quod omnis creatura intendit participare aliquam similitudinem perfectionis, ac bonitatis diuinæ, ideoque intendit diuinam bonitatem, & perfectionem ut participabilem. Videri possunt, quæ de causa finali diximus; quæst. 16, Physi-
cæ.

13. Ad 1. distinguo minorem: creaturæ non possunt esse similes Deo perfectè, & vniocè, concedo; non possunt esse similes Deo imperfectè, & analogicè, ac cum infinita quadam dissimilitudine, nego minorem; & nego consequentiam. Licet creaturæ non possint esse similes Deo perfectè, & vniocè, tamen possunt esse similes Deo imperfectè, & analogicè, & cum infinita quadam dissimilitudine: hæc autem analogica similitudo sufficit, ut Deus sit exemplar, ad cuius imitationem fiunt creaturæ. Dum Psal. 34. dicitur, *Deus quis similis tibi?* negatur creaturam posse esse similem Deo perfectè, & vniocè, non negatur posse esse similem Deo imperfectè, & analogicè. Talis similitudo affirmatur, dum 1. Io: 3. dicitur: *Similes ei erimus, quia videbimus eum, si-
cuti est.*

14. Ad 2. nego, quod primum exemplar debeat esse eiusdem speciei cum rebus, quæ fiunt ad similitudinem talis exemplaris. Sicut igitur entia creata reducuntur ad primam causam efficientem increatam, ac proinde non eiusdem speciei, sed infinitè excedentem, sic reduci debent ad primum exemplar increatū, ac non eiusdem speciei, sed infinitè excedens, & participabile à creaturis secundum diuersos gradus.

15. Ad 3. distinguo maiorem; scientiæ, ac definitiones non sunt de singularibus, sed de generibus, & speciebus à singularibus abstractis, & separatis à parte rei, nego; abstractis per intellectum, concedo; & nego consequentiam. In logica quæst. 27. & seq. de vniuersalibus dictum est species, ac genera non esse separata, & abstracta à singularibus à parte rei, sed per intellectum.

16. Ad 4. Dionysius dicens ipsum per se esse, prius esse, quam per se vitam esse, & per se sapientiam esse, loquitur de prioritate rationis, & per intellectum, quo cognoscentes Deum ad similitudinem creaturarum, distinguimus in Deo per se esse, à per se vitam esse, & à per se sapientiam esse, ac proinde distinguimus in Deo varia exemplaria per ordinem ad effectus creatos, cum verè in Deo omnia sint idem.

17. Ad 5. distinguo maiorem; ideo agentia creata, & imperfecta agunt propter finem, quia indigent fine, concedo; ideo agens omnino perfectum agit propter finem, quia indiget fine, nego maiorem; concedo minorem; & nego consequentiam. Agentia imperfecta ideo agunt propter finem, quia indigent fine ad suam perfectionem acquirendam. At Deus, quia est agens perfectum, & habet in se ipsum finem, & omnia bona, ac omnes perfe-

ctiones, ideo agit propter finem, quia vult communicare suam bonitatem, & perfectionem actione purè liberali.

18. Ad 6. distinguo maiorem: finis qui actionis non est ipsum agens, transeat: finis cui actionis non est ipsum agens, nego. Finis cui actionis est ipsum agens etiam in creatis: e. g. dum Angelus intelligit, finis cui actionis intellectiua est ipse Angelus; & quia finis cui est principalior finis qui, siquidem finis qui ordinatur ad finem cui, ideo ipsum agens est finis principalis actionis, præsertim in Deo, qui omnia agit, ut communicet suam bonitatem, & perfectionem, & ut diffundat suam similitudinem.

19. Ad 7. nego minorem, ac dico, quod omnia appetunt Deum, siquidem appetunt participare diuinam perfectionem, & bonitatem: sed quæ habent intellectum appetunt Deum appetitu intellectiuo elicitò; quæ Deum non cognoscunt, appetunt Deum, ac diuinam similitudinem, ut participabilem appetitu purè innato.

20. Ad 8. distinguo maiorem: causa finalis, in quantum conuenit Deo, est prima omnium causarum à parte rei, nego: ratione nostra, concedo; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Deus est simul prima causa finalis, exemplaris, & efficiens omnium rerum creatarum, ideoque causa finalis, exemplaris, & efficiens, in quantum dicuntur de Deo, non distinguuntur, nec vna est prior altera. Sicut autem possunt distingui ratione nostra, sic vna est prior altera ratione nostra.

QVÆSTIO CXIII.

Utrum creare sit ex nihilo aliquid facere?

S. Th. qu. 45. art. 1.

1. **V**idetur, quod creare non sit ex nihilo aliquid facere: primò quia particula ex importat habitudinem alicuius causæ, ac præsertim materialis; sed causa præsertim materialis non potest esse nihil, sed debet esse ens: ergo creare est facere aliquid ex aliquo ente, & non ex nihilo.

2. Secundò creatio est actio omnium nobilissima; sed si creatio esset productio ex nihilo, non esset nobilissima actionum: ergo. Probatur minor: nam actio, & motus desumunt suam perfectionem, & nobilitatem à terminis: ergo nobilior est actio ex aliquo in aliquid, puta ex ente in ens, & ex bono in bonum quam actio ex nihilo in aliquid.

3. Tertiò ut arguit Scotus, quæcumque creantur, prius habent esse possibile, & intelligibile in mente Dei: ergo non creantur omnino ex nihilo.

4. Respondeo, quod creatio dicitur multipliciter. Primò creari dicitur, cum quis pro-

mo.

motetur ad aliquem gradum dignitatis, puta ad Episcopatum, & dicitur creari Episcopus. In hoc sensu, vt docet S. Thomas hoc art. 1. in resp. ad 1. creationem sumpsit S. Augustinus lib. contra Aduersarium legis, & Prophetarum, dicens: *Facere est quod omnino non erat; creare vero est ex eo, quod iam erat, educendo aliquid constituere.* Secundo creatio à Scriptura, & Sanctis Patribus sumitur pro renouatione, & regeneratione spirituali, vt notauit Basil. in Psal. 32. in illa verba, *ipse mandauit, & creata sunt* & Homil. *quod Deus non est auctor malorum.* Ratio est, quia in eo genere fit productio quædam moralis ex nihilo, hoc est nullis precedentibus meritis, per misericordiam Dei. Ideo ad Eph. 2. dicimur, *creati in Christo in operibus bonis*, & cap. 4. dicitur *homo nouus secundum Deum creatus*, & ad Gal. 5. *noua creatura.* Tercio creatio physica dicitur productio rei ex nihilo, hoc est ex nullo ente. Explicatur. Nam particulares productiones non fiunt ex non ente, sed ex non tali ente: e.g. homo non fit ex non ente, sed ex non homine, & ex aliquo ente, quod præsupponitur vt materia generationis: ignis non fit ex non ente, sed ex non igne, & ex aliquo ente, puta ex lignis. At si consideretur prima productio rerum, qua mundus factus est à Deo, fuit ex non ente, cum nullum præcesserit ens productionem primi entis participati; ergo fuit ex nihilo, & hanc dicimus creationem, ac proinde, creatio est productio alicuius ex nihilo.

5. Contra hanc communem doctrinam, Scotus in 2. dist. 1. quæst. 1. relatus à Vasquez 1. parte disp. 172. videtur docere creationem esse quidem productionem ex nihilo essentialiter, & existentiam, sed non esse productionem ex nihilo entis etiam diminuti, siquidem quæ creantur, supponuntur habere esse intelligibile in mente diuina, esse volitum in diuina voluntate, & esse possibile, quod putat esse quoddam ens diminutum. Eandem doctrinam videtur secutus Vuicleffus, qui vt refert Vualdensis tom. 1. Doctrinalis fidei antiquæ, art. 1. cap. 17. apud eundem Vasquez, definiebat creationem, dicens: *creatio est productio de puro esse intelligibili, & ideali ad esse essentialiter extra Deum.* Addebat Vuicleffus illud esse intelligibile, & ideale non esse omnino nihil, ac Deum non posse creare ex nihilo omnino.

6. Contra hanc doctrinam est, quia dum dicitur creationem non esse ex nihilo omnino, per ly *nihil omnino* vel intelligitur non ens non solum actu, sed etiam potentia, quod proinde non est possibile, & est essentialiter nihil; & in hoc sensu nemo est, qui dicat creationem esse productionem ex omnino nihilo, hoc est ex eo, quod non est possibile, neque est qui dicat Deum posse in hoc sensu creare ex omnino nihilo. Verum auctores dum dixerunt creationem esse productionem ex nihilo, non sumpsērunt omnino nihil in hoc sensu, pro non possibili. Vel asseritur, quod res non producantur ex omnino nihilo, quia suppo-

nuntur res in statu possibilitatis, quæ possibilitas sit quoddam ens diminutum distinctum à Deo, vt censet Scotus; & contra est, quia non dantur hæc entia diminuta, vt ostendimus in Logica quæst. 46. & 47. de possibili, & impossibili. Vel asseritur res produci ex illo esse intelligibili, & ideali, quod habent in Deo; & contra est, quia non potest dici, quod illud esse, quod cum Deo identificatur, habeat rationem materiæ, aut partis componentis: sequeretur enim, quod creaturæ constarent ex Deo, tanquam ex materia, vel parte, aut quasi parte componente: ergo solum potest dici, quod creaturæ fiunt ex illo esse, tanquam ex causa efficiente, vel ideali, ac proinde valde æquiuocè sumitur particula *ex*. Vel asseritur, quod res fiunt ex illo esse purè possibili, reducendo illud in actum: & contra est, quia illud esse purè possibile est nihil entis; ergo eo ipso res fiunt ex nihilo entis.

7. Ad 1. particula *ex* licet sæpè importet habitudinem alicuius causæ præsertim materialis, vt cum dicitur statua fieri ex marmore, tamen non raro importat ordinem, & successionem vnius post aliud: ex.gr. cum dicitur, quod ex mane fit meridies, significatur, quod post manè fit meridies. Dum ergo asseritur, quod creatio est productio ex nihilo, particula *ex* significat, quod creatio est productio, ante quam res erat nihil, & non ens, ita vt nihil eius esset. Adde, quod iuxta sententiam docentem mundum potuisse esse ab æterno, ad creationem sufficit, vt sit productio, antè quam non quidem tempore, sed natura res non erat præcisiuè, ita vt dependenter à diuina productione res acquirat totum esse. Mundus ergo si fuisset conditus ab æterno, fuisset creatus ex nihilo, quia fuisset creatus, nullo alio ente supposito, & per actionem, per quam accepisset totum suum esse, & non solum partem sui esse.

8. Ad 2. nego minorem. Ad probationem, distinguo maiorem; actio, & motus desumunt suam perfectionem, & nobilitatem à termino *ad quem*, concedo; à termino *à quo*, nego; & nego consequentiam. Actiones, & productiones desumunt suam perfectionem, & nobilitatem à termino *ad quem*, non à termino *a quo*: e. gr. generatio, qua producit substantia, est nobilior alteratione, qua producit qualitas, quia forma substantialis, quæ est terminus *ad quem* generationis substantialis, est perfectior qualitate, quæ est terminus *ad quem* alterationis, licet priuatio formæ substantialis vt potè melioris, sit imperfectior priuatione formæ accidentalis, seu qualitatatis, quæ est minus bona: ergo proportionaliter creatio, qua producit totum ens, est perfectior generatione, qua non producit totum ens, sed supponitur subiectum, seu materia existens.

9. Ad 3. distinguo consequens: ergo quæ creantur, non creantur ex nihilo, si particula *ex* sumatur ita, vt dicat respectum ad causam effici-

efficientem, concedo: ita ut particula ex de-
notet respectum ad partem rei, ac significet rem
non produci ex illa sui parte præsupposita,
concedo. Vide dicta num. 6.

QVAESTIO CXIV.

Virum Deus possit aliquid creare?

S. Th. qu. 45. art. 2.

1. **V**idetur non posse, primo, quia fuit axioma receptum ab antiquis philosophis, ut refert Aristot. 1. Physic. tex. 34. quod ex nihilo nihil fit: sed Deus non potest facere aliquid repugnans primis principiis, puta non potest facere totum, quod non sit maius parte; ergo Deus non potest creare, hoc est facere aliquid ex nihilo.

2. Secundo per creationem quod creatur, deberet fieri, ac proinde mutari; sed omnis mutatio est ex subiecto, ideoque motus definitur actus existentis in potentia; ergo.

3. Tertio quod factum est, aliquando debet fieri; sed quod creatur, aliquando factum est; ergo debet aliquando fieri; sed non potest eodem tempore fieri, & factum esse: ergo prius sit, quam factum sit; sed fieri supponit existere subiectum, in quo sustentetur: ergo creatio supponit subiectum, ac proinde non est productio ex nihilo, ac creatio non est creatio, & consequenter repugnat.

4. Quarto impossibile est pertransire distantiam infinitam; sed inter ens, & nihil, datur infinita distantia: ergo impossibile est, ut res aliqua ex nihilo transeat ad esse.

5. Respondeo, quod necesse est asserere, omnia distincta à Deo creata fuisse à Deo. Ex dictis enim qu. 111. omnia, quæ sunt, & non sunt Deus, sunt à Deo, tanquam à causa efficiente: sed causa efficiens, quæ non producit res ex nihilo, producit res ex aliquo subiecto ab ipsa non facta, eo modo, quo ars producit res ex materia ab ipsa non facta, sed accepta, à natura, ac etiam natura producit res ex materia, quam natura non facit, sed præsupponit: ergo si Deus non creasset omnia, produxisset res ex aliqua materia à Deo non facta, quod est contra iam dicta, nimirum quod omnia, sint à Deo, tanquam à causa efficiente. Deus igitur creavit omnia, quæ sunt, in quantum omnia produxit, non ex aliquo subiecto præsupposito, sed omnino ex nihilo.

6. Dices: Deus primis sex diebus creationis mundi multa, nimirum plantas, animalia, & hominem produxit ex materia elementari præsupposita; ergo illa non creavit, ac proinde non creavit omnia.

Respondeo, distinguo antecedens: produxit ex materia præsupposita, quæ non fuerit ab ipso Deo producta omnino ex nihilo, nego: quæ fuerit ab ipso Deo producta omnino ex nihilo, concedo: & distinguo consequens; ergo non creavit omnia, vel formali-

ter, vel præsuppositivè; nego: formaliter, transeat. Deus omnia produxit, vel immediatè, & formaliter ex nihilo, puta cælum, terram, & elementa, vel ex materia ab ipso producta ex nihilo; ergo omnia creavit vel formaliter, vel præsuppositivè, ut magis explicabitur infra, cum agatur de opere sex dierum.

7. Ad 1. distinguo maiorem: fuit axioma philosophorum considerationem emanationem, qua res emanant à primo, & universalissimo principio, quod ex nihilo nihil fit, nego: considerationem emanationem particulares, qua emanant à suis causis particularibus, concedo maiorem: concedo minorem; & nego consequentiam. Axioma illud ut sit metaphysicè evidens, & necessarium, debet intelligi de emanationibus particularibus, quibus res fiunt à suis causis particularibus, tum artificialibus, tum naturalibus. Nam ars non potest quicquam facere, nisi ex materia accepta à natura: natura non potest quicquam facere, nisi ex materia accepta ab auctore naturæ. At non potest procedi in infinitum, sed debet tandem perveniri ad primum auctorem naturæ, & ad primum principium omnium factorum, quod proinde possit omnia producere ex nihilo, cum materiam rerum faciendarum non possit accipere ab aliquo superiori principio.

8. Ad 2. distinguo maiorem: per creationem quod creatur debet mutari mutatione propriè dicta, nego: mutatione impropria, & secundum modum intelligendi, concedo; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Mutatio propriè dicta est, per quam aliquid idem aliter se habet nunc, ac prius: e.g. per alterationem subiectum idem, ac retinens eandem actualitatem, aliter se habet nunc, ac prius, ita ut si prius erat calidum, nunc sit frigidum &c. per generationem substantialem materia prima remanens eadem secundum potentiam, sed iuxta sententiam. Sancti Thomæ non retinens eandem actualitatem, quam habet à forma, aliter se habet nunc, ac prius, ita ut si prius habebat formam ligni, deinde habeat e.g. formam ignis; sed per creationem nullum est subiectum, quod aliter se habeat nunc, ac prius, sed totum ens, quod ante non erat, acquirit esse; ergo creatio non est propriè mutatio. Quia tamen concipimus rem, quæ creatur, per creationem transire à totali non esse ad esse, concipimus illam per modum cuiusdam mutationis.

9. Ad 3. concedo maiorem, minorem, & consequentiam primi argumenti, ac nego assumptum, quod nimirum non possit quod creatur simul fieri, & primo factum esse. Nam quæ fiunt sine motu, & successione, simul fiunt, ac primo sunt facta, ac fieri nihil aliud in ijs est, quam ita ipsa esse nunc, ut non fuerint immediatè ante. Mundus ergo creatus, & factus est per hoc, quod primo fuerit, cum ante non esset, adeoque in primo instanti suæ creationis fiebat, & primo fuit factus.

10. Ad

10. Ad 4. concedo maiorem, ac nego minorem. Est enim falsa imaginatio, quod inter ens, & nihil sit medium quo idam infinitum, & quod ens infinitè distat à nihilo. Nam vnumquodque creatum ens distat à nihilo solum per totam suam entitatem; sed habet solum entitatem finitam; ergo solum finitè distat à nihilo.

QVAESTIO CXV.

*Vtrum creatio sit aliquid in creatura,
& vtrum consistat in aliqua relatione, vel modo?*

S. Thom. qu. 45. art. 3.

1. Videtur, quod creatio passiva non sit in creatura, primò quia creatio activa, qua Deus constituitur creans in tempore, cum sit temporalis, non est in Deo: alioquin in Deo esset aliquid temporale; ergo creatio passiva, qua creatura constituitur creata, non est aliquid in creatura.

2. Secundò si daretur creatio media inter Deum, & creaturam, qua Deus crearet creaturam, creatio non esset Deus, cum esset contingens, & creata; nec esset creatura, alioquin ipsa creatio esset creata per aliam creationem, & sic in infinitum, siquidem de creatione creationis redit argumentum.

3. Tertiò si creatio esset in re, quæ creatur, & distingueretur ab eius substantia, esset accidens substantiæ creatæ, e. g. esset accidens Angeli; sed omne accidens recipitur in subiecto, cuius est accidens: ergo Angelus esset subiectum actionis creativæ; sed subiectum est prius natura, quam accidens in ipso receptum; ergo Angelus esset prior natura, quam actio, qua creatur: sed cum Angelus sit etiam terminus productus per actionem creativam, est etiam posterior actione creativæ; ergo inter actionem creativam, & rem creatam daretur mutua prioritas repugnans.

4. Quarto quæ sunt mutuo inseparabilia non debent distingui à parte rei, sed solum ratione, & per intellectum; sed substantia creata, & creatio passiva ipsius sunt mutuo inseparabiles: nam neque substantia Angeli e. g. potest esse sine creatione passiva, qua creatur à Deo, neque creatio passiva, qua Angelus creatur, potest esse sine substantia Angeli; ergo.

5. Respondeo, quod primò debemus examinare, vtrum creatio passiva, qua res creatur, sit aliquid in ipsa re creata distinctum à parte rei ab ipsa substantia rei creatæ, puta à substantia Angeli: secundo debemus examinare, quid talis creatio sit, vtrum sit relatio, vel aliquid absolutum, res, vel modus, & vtrum sit in ipsa re creata, tanquam in subiecto, cui inhaereat, vel cui pure adhaereat.

6. Circa distinctionem creationis passivæ à subiecto creato duæ sunt præcipuæ sententiæ. Prima sententia Vasquez 1. par. disp. 173. cap. 3. pro qua assertit Scotum in 3. dist. 8. quæst. 1. Durandum in 1. distinct. 30. quæst. 2. num. 14. docet actionem creativam, cum sit maximè intrinseca rei creatæ, ac habeat mutuam inseparabilitatem ab ipsa, non distingui ab ipsa re alia distinctione, quam rationis, & per intellectum.

7. Secunda sententia Caietani in hunc art. Ferrar. lib. 2. contra Gent. cap. 16. & 18. Capreol. in 2. dist. 1. quæst. 2. & aliorum, quos ibidem refert Vasquez, docet creationem passivam distingui secundum rem à re creatæ, puta creationem passivam Angeli distingui ab ipsa substantia Angeli, ac esse accidens superadditum.

8. Existimo vtrunque sententiam esse probabilem, sed probabiliorē esse secundam, quæ assertit creationem passivam distingui à re creatæ, e. gr. creationem passivam Angeli distingui ab ipsa substantia Angeli.

9. Probatur primò: nam aliæ productiones rerum præsertim substantialium superaddunt aliquid substantiæ rerum productarum, formaliter spectans non ad prædicamentum substantiæ, sed ad prædicamentum relationis, ac actionis, & passionis; ergo etiam productio creativa superaddit aliquid substantiis productis. Probatur antecedens: nam productiones naturales, quibus homo generat hominem, equus equum, ignis ignem, superaddunt rebus productis, puta homini, equo, igni &c. aliquid ab ipsis distinctum, quod non spectat ad prædicamentum substantiæ, sed ad prædicamentum actionis, passionis, aut relationis, ut satis efficaciter probatur in Physica, ex eo quod posset esse producentis, & productum, absque eo quod productum penderet à tali producente, sed ab alio producente, vel à solo Deo: ergo. Rursus in divinis productiones Filij, & Spiritus Sancti distinguuntur aliqua distinctione obiectiva virtuali intrinseca à substantia Filij, & Spiritus Sancti, ut dictum est lib. 2. quæst. 98. quæ productiones passivæ non sunt formaliter substantiæ, sed relatio, & actio; ergo etiam productio creativa substantiarum, puta Angelorum, debet distingui ab ipsa substantia, & non spectare ad prædicamentum substantiæ, sed ad prædicamentum actionis, passionis, aut relationis.

10. Addo Sanctum Thomam in hoc articulo tum in corpore articuli, tum in solutionibus obiectionum, satis clarè docere, quod creatio distinguitur secundum rem à re creatæ. In corpore enim respondens quæstioni propositæ, *vtrum creatio sit aliquid in creatura*, notat, quod licet productiones particulares non creativæ aliquorum entium fiant per motum, & mutationem, ac proinde ex aliquo subiecto præexistente, tamen productio creativa, qua Deus dat rebus creatis totum esse, cum non supponat subiectum, non fit per motum, &

Y y

mu.

mutationem. Hinc infert, quod quandoquidem si ab actione, vel passione subtrahatur ratio motus, & mutationis, remanet sola relatio, creatio in creatura non ponit nisi relationem ad creatorem, vt ad principium sui esse; sed motus, & mutatio in rebus, quæ sunt per motum, & mutationem, ponunt aliquid secundum rem distinctum à talibus rebus; ergo supponit, & clarè indicat S. Thomas, quod creatio ponit in re creata relationem secundum rem, ac non solum per intellectum distinctam à re creata. In responsione ad primum docet, quod creatio actiue significata, importat actionem diuinam, quæ est ipsa Dei essentia, cum relatione ad creaturam, quæ relatio Dei ad creaturam est secundum rationem tantum, relatio autem creaturæ ad Deum est relatio realis. Si relatio creaturæ ad Deum sola ratione distinguitur à creatura, & tamen est realis, quæ relatio Dei ad creaturam sola ratione distincta à Deo non est realis? In resp. ad secundum docet creationem significari, vt mediam inter creatorem, & creaturam, licet creatio passiuæ sit in creatura, & sit creatura; & quia ex eo, quod creatio esset creatura, videbatur sequi, quod produceretur per aliam creationem distinctam, negat sequelam ex eo, quod relatio cum se ipsa sit ad aliud, non refertur alia relatione. Quis non videat Sanctum Thomam hoc discursu supponere substantias creari per creationem distinctam, ac creationem cum sit relatio, non creari per aliam creationem distinctam? Sed clarissime in resp. ad tertium dicit, quod creationis secundum, quod verè est relatio, creatura est eius subiectum, & prius ea, sicut subiectum est prius accidenti, ac proinde expressè docet creationem esse accidens receptum in re creata cum quadam posterioritate, ac consequenter distinguì secundum rem à substantia creata.

11. Probatur secundò conclusio; nam, quæ creantur sunt indifferentia, vt creentur hac, vel illa creatione; ergo creatio distinguitur à re creata: Probatur antecedens; nam, Deus potest creare Angelum creatione, qua illum ordinet ad finem naturalem, vel qua ordinet ad finem supernaturalem; sed creatio, qua ordinet ad finem naturalem, potest esse intrinsecè, & essentialiter diuersa à creatione, qua illum ordinet ad finem supernaturalem, eo pacto, quo ordinatio, qua sagittarius sagittam dirigit ad vnum scopum, est intrinsecè diuersa ab ordinatione, qua illam dirigit ad alium scopum; ergo. Confirmatur; nam ad amplitudinem diuinæ omnipotentiae spectat, vt possit res creare, non vna tantum, sed diuersis creationibus, hac, vel illa, ac proinde vt creatio distinguatur secundum rem à substantijs creatis.

12. Posito, quod creatio distinguatur secundum rem à substantijs, & rebus creatis, quaerimus, quid sit, & ad quod prædicamentum, seu genus rerum pertineat?

Dicendum creationem esse quamdam actio-

nem, passionem, ac relationem; ac proinde pertinere ad prædicamenta actionis, passionis, ac relationis. Probatur; nam creatio Angeli e. g. est actio, qua Deus producit, & creat Angelum, & simul est passio, seu productio passiuæ, qua Angelus producit, & creatur à Deo; & quia per hoc, quod Angelus creatur à Deo, vt loquitur Sanctus Thomas in corpore huius 3. articuli, habet relationem ad Deum, vt ad principium sui esse, ideo est etiam quædam relatio creaturæ ad creatorem,

13. Confirmatur; nam diuinæ productiones ad intra sunt quædam actiones, passiones, vel quasi passionis, & relationes; e. g. generatio actiua, qua Pater æternus generat filium, est quædam actio, & productio actiua, & quædam relatio, qua generans constituitur Pater. Generatio passiuæ, qua filius generatur à Patre, est quædam passio, vel generatio passiuæ, qua filius generatur à Patre, & quædam relatio, qua persona genita constituitur filius; ergo proportionaliter creatio, qua Deus creat Angelum, est quædam actio, & productio actiua, qua Deus creat Angelum, & quædam relatio, qua Deus constituitur creator Angeli, Angelus constituitur creatura Dei. Verum hoc est discerni inter productiones, & relationes diuinas ad intra, & creationem; quæ est productio, & relatio ad extra, quod in productionibus, & relationibus diuinis ad intra, productio, & relatio actiua est in producente, ac realiter distinguitur à productione, & à relatione passiuæ, quæ est in producto; e. g. generatio actiua Filij, ac relatio Patris est in Patre, ac distinguitur realiter à generatione passiuæ, & relatione Filij, quæ est in Filio; at creatio actiua Angeli, ac relatio creatoris, cum sint temporales, non sunt in Deo, nisi secundum rationem, sed sunt in Angelo, ac Deus denominatur creans, & creator Angeli per relationem existentem in ipso Angelo.

14. Quæres primò, vtrum creatio sit relatio prædicamentalis, vel transcendentalis?

Respondeo, quod eo ipso, quod ita est relatio, vt sit simul actio, & passio, non est prædicamentalis, sed transcendentalis. Relatio enim prædicamentalis dicitur, quæ ita est restricta ad prædicamentum relationis, vt non vagetur per alia prædicamenta; relatio transcendentalis dicitur, quæ transcendit prædicamentum relationis, & vagatur per alia prædicamenta; sed creatio ita est relatio, vt sit simul actio, & passio, ac proinde transcendit prædicamentum relationis; ergo &c.

15. Quæres secundò, in quo subiecto recipiatur creatio? Cum enim sicut alia actiones sit accidens modale, debet recipi in aliquo subiecto?

Respondeo, quod recipitur in substantia, quæ per creationem creatur; e. g. creatio Angeli recipitur in ipso Angelo. Vtrum verò ita recipiatur, vt inhæreat, vel vt solum adhæreat subiecto, & quo pacto non sequatur mutua prior-

prioritas repugnans inter creationem, & rem creatam explicabitur in resp. ad 3.

16. Ad 1. concedo antecedens, & nego consequentiam. Creatio debet esse in eo, quod per creationem perficitur, sed per creationem non perficitur Deus; sed creatura; ergo creatio debet esse non in Deo, sed in creatura.

17. Ad 2. concedo, quod creatio sit quædam creatura, & quoddam accidens creatum spectans ad prædicamenta actionis, passionis, & relationis. Nec sequitur, quod si creatio esset creatura, deberet creati per aliam creationem: nam ultimum determinatum in aliquo genere non debet determinari per aliud determinatum, eo pacto, quo ubicatio non constituitur in loco per aliam ubicationem, generatio non generatur per aliam generationem: ergo nec creatio creatur per aliam creationem.

18. Ad 3. concedo, quod creatio sit accidens receptum in substantia creata, tanquam in subiecto: e. g. quod Angelus sit subiectum suæ actionis creaturæ. Concedo rursus, quod inter actionem, & substantiam creatam detur aliqua mutua prioritas minus propria, ac non repugnans. Ut enim dixi in *Physic. quæst. 23.* quæ est de mutua causalitate, illa solum mutua prioritas repugnat, per quam duo ita se habent, ut utrumque constituat potentiam, ex qua aliud resultat. In hoc sensu neque creatio passiva est prior natura, quam Angelus, quia potentia proxima, ex qua resultat Angelus, est sola diuina omnipotentia, & non creatio, per quam creationem Angelus non constituitur potens produci, sed actu productus; neque Angelus est prior natura creatione passiva, quia potentia proxima, ex qua resultat creatio passiva Angeli, non est Angelus, sed solum diuina omnipotentia, ex qua resultat Angelus simul, & eius creatio passiva; ergo Angelus, & creatio passiva Angeli non habent propriam prioritatem, sed simultatem naturæ, cum resultent ex eadem proxima potentia, absque eo quod vnum constituat potentiam, ex qua resultat alterum. Habent tamen Angelus, & eius creatio passiva quandam mutuam prioritatem minus propriam, in quantum eo ipso, quod Angelus producit per creationem passivam, habet esse à creatione passiva, & pendet ab illa, tanquam à sua productione; & rursus creatio cum sit Angeli accidens, pendet ab Angelo tanquam à subiecto, in quo ita est, ut non possit esse, quin sit in illò. Quia creatio passiva est accidens pendens à subiecto sine rigorosa posterioritate naturæ, solent dicere aliqui recentiores, quod est accidens adhærens subiecto, non autem inhærens, putantes quod ad inhærentiam requiratur, ut forma pendeat à subiecto cum propria posterioritate naturæ. E conuerso alij recentiores reiiciunt hunc modum loquendi ut nouum, & absurdum, putantes omne accidens, & omnem formam materialem inhære subiecto, solam animam ra-

tionalem, quæ est forma spiritualis, purè adhære subiecto.

19. Ad 4. Respondeo primo, negando maiorem esse veram vniuersalitèr. Nam possunt aliqua mutuo inseparabilia realitèr distinguui, ut dictum est quæst. 32. *Logicæ*, in resp. ad primum.

Respondeo secundo, concedo maiore, & nego minorem. Ut enim dictum est num. 12. eadem res potest creari hac, vel illa creatione, ac proinde potest esse sine hac, vel illa creatione, ac potest separari ab hac creatione; ergo distinguitur secundum rem à creatione, quæ creatur de facto.

QVÆSTIO CXVI.

Vtrum creari sit proprium compositorum, & subsistentium.

S. Th. q. 45. art. 4.

1. **P**rimò videtur, quod creari non sit proprium rerum subsistentium. Nam in lib. de causis, propos. 4. dicitur, quod prima rerum creatarum est esse; sed esse rei creatæ non est subsistens; ergo creari non est proprium rei subsistentis, imò primò conuenit rei non subsistenti.

2. Secundò videtur compositum materiale constans ex materia, & forma, puta cœlum, terra &c. propriè non creari. Illud enim propriè creatur, quod sit ex nihilo; sed compositum non sit ex nihilo, sed ex suis partibus componentibus, puta ex materia, & forma; ergo compositum propriè non creatur.

3. Tertiò, creatio est prima productio, quæ supponitur secundæ productioni, hoc est naturali generationi: ergo illud primò, & propriè creatur, quod supponitur in omni generatione naturali; sed in omni generatione naturali supponitur materia prima, ex qua fiunt omnia per naturalem generationem; ergo primò, & propriè creatur materia prima, non autem compositum.

4. Respondeo, quod primò, & propriè creantur subsistentia, tum simplicia, ut Angeli, tum composita ex materia, & forma, ut corpora, cœlum, terra &c. ideoque Gen. 1. dicitur. *In principio creauit Deus cœlum, & terram.* Probat Sanctus Thomas: nam creari est fieri ex nihilo, ac fieri est accipere esse; ergo illa propriè creantur, quæ propriè accipiunt esse, & habent esse; sed sola subsistentia, seu sint simplicia, seu composita propriè dicuntur esse, & accipere, ac habere esse: formæ autem tum substantiales, tum accidentales, quæ sunt in rebus subsistentibus, non tam dicuntur esse, quam ijs subiectum esse, ac præsertim accidentia non tam sunt entia, quam entis entia: e. g. cœlum, terra, equus, leo, arbor, & alia subsistentia propriè dicuntur esse, forma cœli non tam est, quam

ca cœlum est; forma equi non tam est, quam ea e quus est; ergo sola subsistentia, sicut propriè sunt, sic propriè creantur, cætera sicut non tam sunt, quam ipsi subsistens est, sic propriè non tam creantur, quam concreantur. Deus igitur ab initio primo, & propriè creauit subsistentia, tum simplicia, & immaterialia, nimirum Angelos, tum composita, & materialia, nimirum cœlum, terram; cætera autem, nimirum materias, & formas substantiales, & accidentales, non tam creauit, quam concreauit.

5. Verùm quia hæc spectare videntur ad modum loquendi, libet addere quædam, quæ magis spectant ad quæstionem de re.

Certum igitur videtur primò, quod materia prima suo modo creatur. Ratio est, quia creati est fieri ex nihilo, & non ex subiecto; sed materia prima cum sit primum subiectum, ab initio facta fuit ex nihilo, ac non ex alio subiecto; ergo fuit creata.

6. Certum videtur secundò formas substantiales cœli, ac terræ, si non fuerunt educæ ex potentia materiæ, fuisse creatas. Nam formæ, quæ non educuntur ex potentia materiæ, eo ipso creantur. Virum autem Deus creans cœlum, terram, & elementa, prius natura creauerit materiam primam; ex eaque in posteriori eduxerit formas substantiales cœli, & terræ, an simul cum materia creauerit formas, illas non educendo ex potentia materiæ, non satis constat. Mihi probabilius est hoc secundum, quod nimirum cœlum, terram, eorumque formas præsertim substantiales creauerit sine concursu materiæ. Hoc enim videntur significare verba illa, *In principio creauit Deus cœlum, & terram.*

7. Certum videtur tertio formas accidentales, cum educuntur ex potentia materiæ, non creari, cum non educuntur, creari. Et quia accidentia eucharistica conseruantur sine concursu materiæ, conseruantur conseruatione creatiua, licet non appelletur creatio, quia nomen creationis significare solet primam rei productionem ex nihilo.

8. Certum videtur quartò post primam creationem rerum formas de nouo naturaliter productas, excepta anima rationali, educi ex potentia materiæ, ac proinde non creari, animam rationalem non educi, & consequenter creari. Est autem anima rationalis forma apta ad per se subsistendum; sed forma apta ad per se subsistendum, non continetur in potentia materiæ, ac non potest ex ipsa educi; ergo debet creari ex nihilo à solo Deo, ut dictum est quæst. 32. de anima.

9. Queritur, vtrum in iustificatione gratia, & habitus supernaturales educantur de potentia subiecti, puta animæ rationalis, an creentur à Deo sine villo concursu subiecti, in quo recipiuntur.

10. Prima sententia antiquorum scholasticorum docet gratiam, & habitus supernaturales non educi ex potentia animæ rationalis,

aut Angeli, sed creari à Deo sine villo concursu subiecti recipientis. Vasquez 1. p. disp. 124. cap. 1. citat pro hac sententia Alex. 2. p. qu. 9. memb. 8. S. Bonauenturam in 2. dist. 26. art. 1. quæst. 2. Scotum in 4. dist. 1. quæst. 3. Gabrielem quæst. 1. art. 2. conc. 3. Capreol. in eadem distinctione, quæst. 1. art. 3. Albiacensem in 4. quæst. 1. Corradum in 1. 2. quæst. 112. art. 1. Dominicum Sotum lib. 2. de Nat. & grat. cap. 9. Vegam lib. 6. super Concil. Trident. cap. 13. Ferrar. 4. contra Gentes, cap. 37. Paludanum in 4. dist. 1. quæst. 1. nu. 28. Caiet. 1. 2. quæst. 110. art. 1. circa solut. 3. & qu. 112. art. 1.

11. Secunda sententia communis recentiorum, quam sequitur Vasquez citata disput. 174. cap. 2. docet gratiam à Deo non creari, sed educi ex potentia animæ rationalis, & animæ infundi; idem dicunt de alijs habitibus supernaturalibus. Vtrum gratia fuerit data Angelis in primo instanti suæ creationis sine villo eorum concursu, ac proinde fuerit cum illis concreata, examinabitur infra, tract. 12. in quo agemus de creatione Angelorum quoad naturam, & gratiam.

12. Dicendum cum hac secunda sententia: gratia, & habitus supernaturales non creantur, sed educuntur ex potentia animæ rationalis, ipsa anima passiuè concurrente, & sustentante.

Probatur primò: nam actus supernaturales fidei, spei, charitatis, visionis beatæ &c. non creantur ex nihilo, sed educuntur ex potentia animæ, ipsa anima præstante suum concursum, non solum passiuum, & sustentatiuum, sed etiam actiuum, & vitalem; ergo proportionaliter habitus supernaturales non creantur ex nihilo, sed educuntur ex ipsa potentia animæ, ipsa anima præstante suum concursum passiuum, & sustentatiuum. Proportionaliter enim debemus philosophari de habitibus supernaturalibus, ac de actibus supernaturalibus.

13. Confirmatur: nam si anima ad actus supernaturales potest concurrere non solum passiuè, sed actiuè, à fortiori ad habitus supernaturales potest concurrere passiuè, ac sustentatiuè.

14. Probatur secundo. Nam ut dicemus quæst. sequenti de potentia obedientiali, potentia obedientialis tum passiuæ, ac sustentatiuæ, tum actiuæ, datur ad illos omnes, & solos effectus supernaturales, qui continentur in adequato specificatiuo potentiarum naturalium; sed intellectus, & voluntas, quæ sunt potentie naturales Angeli, & animæ rationalis, sunt potentie recipiendi species intelligibiles, ac habitus, & actus intelligendi, & volendi, ac proinde habent pro suo adequato specificatiuo species intelligibiles, habitus, & actus intelligendi, & volendi; ergo Angeli, & anima rationalis habent potentiam obedientialem passiuam, & sustentatiuam ad habitus supernaturales intelligendi, ac volendi, non minus, quam habeant potentiam obedientialem

lem actiua ad actus supernaturales intelligendi, & volendi, ac proinde habitus supernaturales non debent creari ex nihilo, sed educi ex potentia animæ rationalis, & Angelorum.

15. Opponunt, & sunt præcipua fundamenta contrariæ sententiæ: gratia dicitur gratia, quia datur sine vilo præcedenti merito, & absque eo, quod homo, vel Angelus habeat vllam potentiam naturalem ad illam; sed si homo, vel Angelus non habet vllam potentiam naturalem ad gratiam, eo ipso gratia non potest educi ex potentia Angeli, vel animæ rationalis, ac proinde debet creari à Deo sine concursu sustentatiuo subiecti, proportionally, ac quia materia, & corpus non habent vllam potentiam sustentatiuam animæ rationalis, anima rationalis non educitur de potentia materiæ, sed creatur à Deo sine concursu materiæ; ergo &c.

16. Confirmant primò: nam ideò anima rationalis dicitur infundi materiæ, & corpori, quia non educitur de potentia materiæ, & corporis: aliæ verò animæ, & formæ, non dicuntur infundi, quia educuntur de potentia materiæ, & corporis; sed gratia dicitur infundi animæ rationali; ergo non educitur de potentia animæ rationalis.

17. Confirmant secundo: nam in Scriptura gratia, & habitus supernaturales dicuntur creari, & homo dum constituitur in gratia, dicitur creari. Ad Ephes. 2. constituti in gratia dicuntur, *Creati in Christo in operibus bonis*; eadem Epist. cap. 4. Iustificatus dicitur: *Homo nouus secundum Deum creatus*: ad Gal. 5. dicitur: *nova creatura*; ergo gratia, & dona supernaturalia creantur.

18. Respondeo primò ad hoc vltimum ex Sancto Thoma 1. 2. quæst. 110. art. 2. ad 3. cuius verba sunt. *Gratia dicitur creari ex eo, quod homines secundum ipsam creantur, id est in nouo esse constituuntur ex nihilo, id est non ex meritis, secundum illud ad Eph. 2. Creati in Christo Iesu, in operibus bonis*: ergo Sanctus Thomas docet gratiam creari solum moraliter, hoc est ex nihilo meritorum, non autem physicè, hoc est non concurrente sustentatiue subiecto. Quod autem Sanctus Thomas neget gratiam creari physicè, suadet etiam ex eo, quod art. 5. huius quæstionis 45. docet nullam creaturam posse eleuari ad creandum etiam purè instrumentaliter; sed 3. part. quæst. 62. art. 1. vt fatentur Thomistæ, docet Sacramenta causare gratiam physicè instrumentaliter; ergo existimat gratiam physicè non creari, sed educi ex potentia subiecti, nimirum Angeli, vel animæ rationalis.

19. Hinc facillè respondeo alijs duabus obiectionibus. Ad primam propositam num. 15. concedo, quod ideò gratia dicitur gratia, quia datur sine vilo præcedente merito, sed nego, quod ideò dicitur gratia, quia nulla datur ad illam naturalis potentia, ne quidem inchoata. Hoc enim repugnat Augustino, qui lib. de Prædest. Sanct. cap. 5. dicit, *posse habere*

fidem, sicut posse habere charitatem natura est hominum: ergo concedit expresse ad fidem, & charitatem, aliosque habitus supernaturales dari naturalem quamdam potentiam identificatam cum ipsa natura, ac proinde gratiam non dici ex eo, quod nulla detur ad illam potentia naturalis, ne inchoata quidem.

20. Ad primam confirmationem, quæ affertur num. 16. Respondeo, quod ideò anima rationalis dicitur infundi materiæ, & corpori, quia cum exigatur à materia, & corpore, nihilominus non educitur ex potentia materiæ, & corporis. At gratia dicitur infundi, quia licet educatur ex potentia animæ rationalis, & Angeli, tamen ab illis non exigitur. Ex diuersa igitur ratione dicitur infundi anima materiæ, ac gratia animæ. Anima rationalis dicitur infundi materiæ, quia licet exigatur à corpore, & à materia disposita, non educitur ex potentia materiæ. Gratia dicitur infundi Angelo, vel animæ, quia licet educatur, non exigitur, sed confertur præter meritum, & exigentiam animæ, vel Angeli.

21. Ad 1. Respondeo, quod dum dicitur, quod prima rerum creaturarum est esse, non significatur, quod creari primò, & propriè conueniat ipsi esse, sed solum significatur, quod per creationem datur rei esse simpliciter, non autem hoc, aut tale esse, cum per generationem supponatur esse materiæ, & solum datur esse substantiale, vel accidentale formæ.

22. Ad 2. distinguo maiorem. Illud propriè creatur, quod fit ex nihilo sui, & suarum partium præexistentium, concedo; quod fit ex nihilo suarum partium tunc existentium, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego conuenientiam. Vt res creetur, debet fieri ex nihilo, ita vt nihil illius, ne materia quidem præsupponatur existere; at non debet fieri ex nihilo, ita vt cum creatur, debeat componi ex nihilo, imò quod creatur, si est compositum, debet componi ex partibus, quæ non sint nihil, sed aliquid: sed cælum, & terra, initio suæ creationis facta sunt ex nihilo, ita vt ante creationem nihil eorum ne materia quidem supponeretur existere: ergo cælum, & terra creata sunt, licet in ipsa creatione composita sint ex partibus existentibus dependenter ab ipsa creatione.

23. Ad 3. Argumentum probat quidem, quod materia, quia supponitur omni generationi non creatiua, non generatur, sed creatur, at non probat, quod sola materia creatur, sed quod etiam tota composita possunt creari, si tota, & secundum omnes suas partes fiant ex nihilo.

QVÆSTIO CXVII.

Virum in creaturis detur potentia obedientialis actiua, per quam quodlibet possit diuinitus eleuari ad producendum quodlibet?

1. **V**idetur dari, primo, quia Deus cum sit omnipotens, potest facere omne id, quod non implicat; sed non implicat, ut Deus utatur quolibet ad producendum quodlibet, ex. gr. quod utatur lapide ut instrumento ad producendum Angelum, & utatur aqua ad producendam physicè gratiam in anima; ergo &c.

2. Secundo debemus diuinam omnipotentiam amplificare, non autem restringere; sed dicendo, quod Deus possit uti quolibet ad producendum quodlibet, amplificamus diuinam omnipotentiam; ergo &c.

3. Tertiò ad potentiam, & sapientiam artificis spectat, ut possit producere effectus etiam præstantissimos per instrumenta valde imperfecta, eo pacto, quo egregius pictor potest facere pulcherrimam picturam etiam per penicillum valde imperfectum; sed Deus est artifex infinitè potens, ac sapiens; ergo per quamlibet etiam imperfectissimam creaturam potest producere quemlibet effectum, ac proinde per lapidem potest producere Angelum, &c.

4. Quartò ut causa partialiter concurrat ad effectum, non requiritur, ut contineat omnes, sed sufficit, ut contineat aliquam perfectionem illius; ex. gr. licet intellectus non contineat supernaturalitatem visionis beatificæ, tamen quia continet eius vitalitatem, potest cum lumine gloriæ producere visionem beatificam, lumine supplente id, quod deest intellectui; sed quodlibet ens continet multas perfectiones cuiuslibet alterius entis, ex. gr. lapis continet plures perfectiones Angeli, puta perfectiones genericas entis, substantiæ &c. ergo quodlibet ens simul cum Deo potest producere quodlibet aliud ens, puta lapis simul cum Deo potest producere Angelum, ita ut lapis det Angelo perfectiones genericas, in quibus lapis conuenit cum Angelo, supplente Deo, & dante alias perfectiones, quas lapis non habet, ideoque dare non potest.

5. Quintò non est ratio, cur causa possit obedientialiter à Deo eleuari ad producendum aliquem effectum excedentem naturalem virtutem talis causæ, & non possit eleuari ad producendos quoslibet alios effectus, licet excedant naturalem virtutem illius; sed intellectus potest obedientialiter eleuari ad producendam visionem beatificam, quæ cum sit supernaturalis, excedit naturalem virtutem intellectus; ergo potest eleuari ad producendos quoslibet effectus, licet excedant naturalem

virtutem intellectus; sed si vna ex causis naturalibus potest obedientialiter eleuari ad producendum quodlibet, omnes possunt eleuari, cum sit eadem ratio; ergo &c.

6. Sextò semina, quia sunt instrumenta naturalia plantarum, & animalium, possunt producere plantas, & animalia, quæ sunt multò nobiliora ipsis feminibus: ergo creaturæ, quia sunt instrumenta, ac veluti semina diuinæ omnipotentiae, possunt à Deo eleuari ad producendos quoslibet effectus.

7. Septimò non solum Sancti Augustinus, & Thomas, sed etiam sacrae literæ indicant creaturas ita esse Deo subiectas, & subordinatas, ut Deus possit uti quolibet ad faciendum quodlibet; ergo.

8. Respondeo, quod quia cum Sancto Thoma art. 5. quæst. 45. debemus examinare, utrum creatura possit à Deo eleuari ad creandum, libet præmittere quæstionem vniuersalem, in qua quæritur, utrum quælibet creatura possit eleuari ad producendum quodlibet. In qua quidem quæstione continentur tres quæstiones affines. Prima est, utrum quodlibet subiectum, seu quælibet causa materialis possit diuinitus eleuari ad recipiendam quamlibet formam, & quemlibet effectum formalem. Secunda est, utrum quælibet forma, seu causa formalis possit diuinitus eleuari ad informandum quodlibet subiectum, & ad dandum quemlibet effectum formalem. Tertia est, utrum quælibet causa efficiens possit diuinitus eleuari ad producendum quemlibet effectum. Has tres quæstiones quia solui possunt per vnum principium proportionale, libet simul examinare, ut ex solutione primæ, & secundæ magis elucescat solutio tertiæ, quæ est propria huius loci. Ut autem incipiam à notionibus.

9. Dicendum primò cum omnibus Philosophis, & Theologis. Formæ non possunt diuinitus eleuari ad dandos quoslibet effectus formales, sed solos certos, & determinatos.

Probatur: nam rotunditas ex. gr. est ita determinata ad dandum subiecto effectum formalem rotundi, ut ne diuinitus quidem possit eleuari ad dandum effectum formalem quadrati, vel triangularis: multo minus potest dare effectum formalem videntis, audientis, intelligentis &c. Idem dic de cæteris formis. Ex. gr. intellectio creata ita est determinata ad dandum subiecto effectum formalem intelligentis, ut neque diuinitus possit eleuari ad dandum effectum formalem volentis &c. Ratio à priori est, quia sicut quælibet forma per se ipsam, & per suam essentiam ita est hæc, ut ne diuinitus quidem possit esse alia, ex. gr. rotunditas ita per se ipsam est rotunditas, ut ne diuinitus quidem possit esse quadratura, sic ita per se ipsam potest subiectum constituere rotundum, ut ne diuinitus quidem possit illud constituere quadratum &c.

10. Dicendum secundò: subiecta non possunt diuinitus eleuari ad recipiendos quoslibet

bet effectus formales, sed solos certos, & determinatos. Probatur: nam lapis ex. gr. non potest diuinitus eleuari ad videndum, audiendum, discurrendum, videndum Deum, illumque amandum: alioquin lapis diuinitus posset esse sapientior, quam Salomon, & Deum videndo, & amando, posset esse beator, quam Sanctus Petrus, quæ sunt absurda. Confirmatur: nam Deus posset eleuare omnes res ad hoc, vt discurrent, Deum viderent, & amarent &c. ac proinde posset eleuare lapides, plantas, bruta &c. ad hoc, vt essent sanctiores, & beatores, quam Angeli. Ratio à priori est, quia sicuti qualibet forma creata per suam essentiam est hæc, & non alia, ideoque potest tribuere hunc effectum formalem, & non alium, sic quodlibet subiectum, & qualibet potentia creata est hæc, & non alia, ideoque potest recipere hunc effectum formalem, & non alium; ex. gr. Angelus per suam essentiam est quidem potentia ad hoc, vt intelligat, velit, sit beatus, & sanctus &c. sed non est potentia ad hoc, vt sit albus, niger, calidus, frigidus &c. ideoque potest quidem recipere effectum formalem intelligentis, volentis &c. at non potest recipere effectus formales albi, nigri, calidi, frigidi &c. E conuerso lapis per suam essentiam est quidem in potentia ad hoc, vt sit albus, niger, calidus, frigidus &c. at non est in potentia ad hoc, vt sit intelligens, volens &c. Ergo potest quidem recipere effectus formales albi, nigri, calidi, frigidi &c. at non potest recipere effectus formales intelligentis, & volentis. Confirmatur: nam res definiuntur per hoc, quod sint in potentia ad certos effectus formales: ex. gr. homo definitur *animal rationale*, hoc est aptum ad sentiendum, & discurrendum; sed definitio vnus rei neque supernaturaliter potest conuenire alteri rei; ergo aliæ res, puta lapides, plantæ, & bruta, neque supernaturaliter possunt esse aptæ ad sentiendum, & discurrendum; sed si supernaturaliter possent recipere effectus formales sentiendi, & discurrendi, supernaturaliter essent aptæ ad sentiendum, & discurrendum, & sic definitio hominis posset supernaturaliter conuenire lapidibus, plantis, & brutis; ergo &c.

11. Dicendum tertio: subiecta, quæ sunt capacia alicuius effectus formalis, non possunt illum recipere à qualibet forma, sed solum à certa, & determinata: & formæ non possunt tribuere suos effectus formales primarios cuilibet subiecto, sed solum certis, & determinatis.

12. Probatur prima pars. Nam licet lapis possit constitui calidus, & sic recipere effectum formalem calidi, tamen non potest constitui formaliter calidus per quamlibet formam; nam per frigus non potest constitui formaliter calidus, sed solum per calorem: similiter potest quidem constitui rotundus, sed per rotunditatem, non per

quadraturam; idemque dic de reliquis.

13. Probatur secunda pars. Nam calor potest tribuere quidem effectum formalem calidi subiecto capaci, sed si fingamus, quod ponatur in subiecto incapaci, puta in Angelo, Angelus per calorem non constituetur calidus. Proportionaliter si intellectionem fingamus poni in lapide, non constituet lapidem intelligentem. Ratio à priori est, quia sicut ad effectum formalem non sufficit, vt subiectum sit capax illum recipere, sed requiritur, vt forma sit capax illum dare, ideoque subiectum potens recipere effectum formalem calidi, non potest illum recipere à forma frigoris, quæ non potest illum dare; sic non sufficit, vt forma possit effectum formalem dare, sed requiritur, vt subiectum sit capax illum recipere; sed sicut non omnes formæ possunt dare quoslibet effectus formales, sic non omnia subiecta possunt recipere quoslibet effectus formales, vt dictum est conclusionem prima, & secunda; ergo sicut subiecta non possunt ab omnibus formis recipere quemlibet effectum formalem, sic formæ non possunt dare suos effectus formales omnibus subiectis. Non tamen nego, quod si forma fingatur vniri subiecto incapaci recipere effectum formalem primum, daret illi aliquem effectum formalem secundarium; ex. gr. si intellectio poneretur in lapide, non daret lapidi effectum formalem intelligendi, qui est primarius, sed daret illi effectum formalem habentis in se intellectionem mortuo modo, hoc est absque eo, quod per ipsam intelligeret, qui est effectus secundarius intellectionis.

14. Dicendum quarto: subiecta non possunt diuinitus eleuari ad recipiendas quaslibet formas, sed solum certas, & determinatas; & formæ non possunt diuinitus eleuari ad hoc, vt recipiantur in quolibet subiecto, sed solum in certis, & determinatis subiectis.

Probatur prima pars. Ex dictis enim conclusionem secunda subiecta non possunt eleuari ad recipiendos quoslibet effectus formales, sed solum certos, & determinatos; ergo non possunt eleuari ad recipiendas quaslibet formas, sed solum certas, & determinatas, cum eadem sit ratio. Ideo enim non possunt eleuari ad recipiendos quoslibet effectus formales, quia per suam essentiam sunt in potentia solum ad certos, & determinatos effectus formales; sed etiam debent esse in potentia solum ad formas certas, & determinatas; ergo &c.

Confirmatur, & explicatur. Nam sicut Angelus per suam essentiam est in potentia ad recipiendos effectus formales intellectionis, volitionis &c. non autem ad recipiendos effectus formales calidi, frigidi &c. sic est in potentia ad recipiendas formas intellectionis volitionis &c. non autem ad recipiendas formas caloris, frigoris &c. Rursus sicut lapis est in potentia ad recipiendos effectus formales albi, nigri &c. non autem ad recipiendos effectus

effectus formales intelligentis, volentis &c. sic est in potentia ad recipiendas formas caloris, frigoris &c. non autem formas intellectiois, volitionis &c.

15. Probatur iam secunda pars. Nam si- cur subiecta non sunt in potentia ad recipien- das quaslibet formas, sed solum certas, & de- terminatas, sic formæ non sunt in potentia ad hoc, vt recipiantur in quibuslibet subiectis, sed solum in certis, & determinatis; ex. gr. albedo est in potentia ad hoc, vt recipiatur in lapide, non in Angelo; intellectio est in po- tentia, vt recipiatur in Angelo, non in lapide.

16. Dicendum quinto cum Vasquez 1. p. disp. 176. cap. 4. quem sequuntur alij contra. Suar. to. 1. in 3. partem disput. 31. sect. 5. non datur in creaturis potentia obedientialis acti- ua, per quam quodlibet possit à Deo extrin- secus eleuari ad producendum quodlibet, sed solum datur potentia obedientialis actiua, per quam res possunt extrinsecus eleuari ad produ- cendos effectus certos, & determinatos.

17. Probatur primo. Ex dictis enim con- clusione secunda, & quarta, subiecta, seu po- tentiæ passiuæ non possunt diuinitus eleuari ad recipiendos quoslibet effectus formales, & quaslibet formas, sed solum certas, & deter- minatas: ergo causæ efficientes, seu poten- tiæ actiuæ non possunt diuinitus eleuari ex- trinsecè ad producendos quoslibet effectus, sed solum certos, & determinatos, cum sit eadem ratio. Ideo enim subiecta non possunt eleuari ad recipiendos quoslibet effectus for- males, sed solum certos, & determinatos, quia per suam essentiam sunt in potentia pas- siua ad recipiendos non quoslibet effectus for- males, sed solum certos, & determinatos; sed etiam causæ efficientes per suam essentiam sunt in potentia ad producendum solum effe- ctus certos, & determinatos; ergo &c. Neque dicas, quod causæ efficientes sunt quidem in potentia naturali ad producendos effectus so- lum certi, & determinati generis, sed sunt in potentia obedientiali ad producendum quod- libet. Nam sicut subiecta, seu potentiæ passiuæ ita sunt in potentia naturali ad recipien- dos effectus formales solum determinati gene- ris, vt non sint in potentia obedientiali ad re- cipiendos quoslibet effectus formales; sic cau- sæ efficientes, seu potentiæ actiuæ; eadem enim est ratio.

18. Probatur secundo conclusio ratione à priori, per quam omnes quinque conclusio- nes posite reducuntur ad vnum proportiona- le principium. Nam in creatis omnes poten- tiæ passiuæ, vel actiuæ definiuntur tanquam per suum adequatum specificatum intrin- secum, non per ens *ut sic*, neque per rationes conuertibiles cum ente, sed per aliquod ge- nus inferius ente; sed nulla potentia actiua, vel passiuæ potest etiam diuinitus extendi ad recipiendum, vel producendum id, quod non continetur in specificatio extrinseco ade- quato, in ordine ad quod definitur; ergo

nulla potentia actiua, vel passiuæ creata po- test diuinitus extendi ad recipiendum, vel pro- ducendum quodlibet, sed solum ad res deter- minati generis. Probatur maior: nam cum quæritur, quid sit potentia visiuæ, non dicitur, quod est potentia receptiua, vel produ- ctiva cuiuslibet, sed solum dicitur, quod est potentia receptiua, & productiva visionis, per quam constituatur formaliter videns, ac proin- de per visionem definitur tanquam per suum adequatum specificatum; idem dic de po- tentia auditiva, intellectiva, calefactiva &c. & per diuersa specificatiua definiuntur & inui- cem distinguuntur diuersæ potentiæ. Proba- tur iam minor: nam si potentia diuinitus re- ciperet, vel produceret id, quod non contin- etur in eius adequato specificatio, recipe- ret, vel produceret id, quod non posset reci- pere, vel producere, quod manifestè impli- cat. Ex. gr. si potentia definitur adequatè po- tentia recipiendi, & producendi genus aliquod, quod vocetur A. eo ipso, quod reciperet, vel produceret B., quod non continetur in A. re- ciperet, vel produceret aliquid, quod non posset recipere, vel producere; & si non so- lum potest recipere, vel producere A., sed etiā B. non debet definiri potentia recipiendi A., sed potentia recipiendi rationem communem A., & B., eo pacto, quod quia potentia auditiva non solum potest percipere sonū acutum, sed etiam grauem, non debet definiri poten- tia perceptiua acuti, sed potentia perceptiua soni *ut sic*, sub quo continetur acutus, & gra- uis, ideoque obiectum specificatum adequa- tum potentiæ auditivæ est sonus *ut sic*, non au- tem sonus acutus.

19. Opponi potest: intellectus definitur potentia perceptiua entis; seu veri: volun- tas definitur potentia appetitiua boni, ac pro- inde definiuntur per ens *ut sic*, & per verum, ac bonum, quæ conuertuntur cum ente; ergo falsum est, quod potentiæ creatæ non possint specificari ab ente *ut sic*, & à rationibus con- uertibilibus cum ente.

20. Respondeo, distinguo antecedens: intellectus, & voluntas in quantum sunt po- tentiæ intentionales, definiuntur per ens, ve- rum, & bonum, concedo; in quantum sunt potentiæ physicae, receptivæ, & productivæ, nego; & distinguo eodem pacto consequens. Intellectus in quantum est potentia cognosci- tiua, definitur potentia cognoscitiua entis, ideo- que specificatur per ens *ut sic*, tanquam per suum obiectum adequatum, & potest extendi ad cognoscenda omnia entia, etiam Deum. At intellectus in quantum est potentia phy- sica, receptiua, & productiva, non definitur per ens *ut sic*, sed per aliquod genus inferius entis; est enim potentia receptiua intellectio- nis, specierum, & habituum, & eorum, quæ spectant ad intelligendum; idem dic de volun- tate; ergo si intellectus, & voluntas, quæ sunt perfectissimæ potentiarum, licet in quan- tum sunt intentionales, specificentur ab ente

ut

ut sic, tamen in quantum sunt potentia physica, passiva, vel activa, non specificantur ab ente *ut sic*, sed à genere determinato inferiori entis, à fortiori alia potentia non specificantur ab ente *ut sic*, ac proinde argumentum retorquetur, & confirmatur inductio.

21. Inferitur primò potentiam obedientialem passivam recipiendi quemlibet effectum formalem, & quamlibet formam, & actiavam producendi quodlibet, non solum non dari in quolibet ente creato sed in nullo dari. Cum enim non detur in natura intellectiva, quæ est omnium perfectissima, in nulla natura datur.

22. Inferitur secundo in aliquibus entibus creatis dari potentiam obedientialem, tum passivam ad recipiendos, tum actiavam ad producendos effectus supernaturales certi generis. Patet nam Angeli, & Anima rationalis per potentiam obedientialem passivam recipiunt plures effectus supernaturales, hoc est gratiam sanctificantem, & habitus, actusque supernaturales luminis gloriæ, fidei, spei, charitatis, virtutum moralium insularum, visionis beatificæ &c. per potentiam etiam obedientialem actiavam concurrunt *vitaliter* ad actus supernaturales istorum habituum. Adde probabiliter intellectum, & voluntatem, posse à Deo extrinsecè elevari ad hos actus supernaturales producendos, ut dixi supra, quæst. 28.

23. Inferitur tertio, ad quos effectus supernaturales detur, vel non detur potentia obedientialis tum activa, tum passiva. Dicendū, quod datur ad illos, qui continentur in ratione generica adæquatè specificativa potentia, non datur ad illos, qui non continentur in tali ratione. Ex gr. quia substantia creata habet potentiam subsistentiæ, quæ specificatur per subsistentiam *ut sic*, subsistentia autem divina continetur in ratione communi subsistentiæ, substantia creata habet potentiam obedientialem passivam ad subsistendum per subsistentiam divinam. Accidens è conuerso, quia non habet potentiam subsistentiæ, sed inherendi, non habet potentiam obedientialem ad subsistendum per subsistentiam divinam. Intellectus, quia habet potentiam recipiendi species, habitus, & actus intelligendi, potest obedientialiter recipere species intelligibiles, & actus intelligendi supernaturales. Idem intellectus, quia habet potentiam productivam intellectionis, potest obedientialiter producere etiam actus supernaturales fidei, & visionis Dei, qui continentur in genere intellectionis. Hæc enim omnia continentur sub ratione, communi, à qua specificatur intellectus, in quantum est potentia receptiva, vel activa. Ad alia, quæ non continentur in specificatio, intellectus non habet potentiam obedientialem. Potentia auditiva, quia specificatur adæquatè ab auditione soni, non potest elicere, nec recipere visionem &c. Idem dic de alijs.

24. Quæri potest primò, vtrum non solum Angeli, & anima rationalis, intellectus, & voluntas, sed etiam alia entia, & alia potentia sensitiva, & materiales habeant potentiam obedientialem passivam, vel actiavam, per quam possint elevari ad recipienda, vel producenda aliqua supernaturalia?

Respondeo, quod si in ratione communi, à qua specificantur adæquatè, continentur aliqua supernaturalia, habent ad illa potentiam obedientialem actiavam, vel passivam. Ex gr. si sunt aliqui soni supernaturales, & aliqua auditiones supernaturales, potentia auditiva habet potentiam obedientialem actiavam, & passivam, ad hoc, ut recipiat, & producat auditiones supernaturales sonorum supernaturalium. Et quia probabile est, quod in specificatiuis potentiis etiam materialium contineantur aliqua supernaturalia, probabile est, quod omnia entia habeant potentiam obedientialem ad aliqua supernaturalia producenda, vel recipienda. Confirmatur: nam de facto corpora gloriosa perficiuntur pluribus accidentibus, & qualitatibus supernaturalibus, & videntur exercere multas operationes supernaturales: ergo datur in illis potentia obedientialis, tum activa, tum passiva. Adde, quod quia difficile est penetrare, & definire essentias per sua adæquata specificativa, difficile est explicare, ad quamnam habeant, vel non habeant potentiam obedientialem actiavam, vel passivam.

25. Quæri potest secundo, vtrum potentia obedientialis activa, vel passiva sit naturalis, vel supernaturalis?

Respondeo, quod est naturalis entitatiuè, cum sit ipsa natura, & ipsa res naturalis, sed est supernaturalis terminatiuè, cum sit ad hoc, ut res eleuetur à Deo ad aliquid supernaturale producendum, aut recipiendum. Ideo Augustinus libro de Prædestin. Sanctorum, cap. 5. dicit, *posse habere fidem, sicut posse habere charitatem natura est hominum; habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem gratia est fidelium*: ergo per Augustinum potentia obedientialis habendi fidem, & charitatem, est ipsa natura hominum, ac proinde est naturalis entitatiuè: at fides ipsa, est gratia, & donum supernaturale, ac proinde potentia obedientialis habendi fidem, est potentia habendi donum supernaturale, ideoque est supernaturalis terminatiuè. Proportionaliter posse videre Deum, concurrente actiue, & vitaliter ad visionem Dei, natura est intellectus, visio Dei est donum supernaturale, ac proinde potentia obedientialis activa videndi Deum est naturalis entitatiuè, supernaturalis terminatiuè.

26. Ad 1. concedo maiorem, & nego minorem. Implicat, ut Deus utatur re ad producendum id, quod talis res producere non potest, sed vnaquæque res potest producere solum ea, quæ continentur in eius adæquato

Zz

spec

specificatio, ut explicatum est: ergo Deus nulla re potest uti ad producendum quodlibet, sed solum ad producenda ea, quæ continentur in adequato specificatio vniuscuiusque rei.

27. Ad 2. Diuina omnipotentia debet ita amplificari, ut dicatur Deum posse facere omnia, & sola, quæ non implicantur sed implicat, ut Deus utatur quolibet ad producendum, physicè quodlibet; eo enim ipso vteretur rebus etiam ad producendum ea, quæ nullo pacto tales res possunt producere, ut dictum est; ergo &c.

28. Ad 3. Ad potentiam & sapientiam artificis spectat quidem, ut ad producendum effectum perfectissimum possit uti etiam instrumentis valde imperfectis, dummodò habeant aliquam aptitudinem ad producendos tales effectus; non autem cum earent omni aptitudine; sed res nullam habent aptitudinem ad producenda ea, quæ non continentur in adequato specificatio potentiarum, quibus sunt prædita: ergo ad diuinam omnipotentiam, & sapientiam spectat solum, ut possint uti rebus ad producenda ea, quæ continentur in adequato specificatio potentiarum, non autem ea, quæ non continentur in specificatio, ut explicatum est.

29. Ad 4. distinguo maiorem; ut causa concurrat ad effectum, non requiritur, ut contineat omnes, sed sufficiat, ut contineat aliquas perfectiones illius, si effectus contineatur in adequato specificatio talis causæ, concedo; si non contineatur, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Licet quodlibet ens contineat aliquas perfectiones cuiuslibet alterius entis, tamen quia nulla potentia actiua specificatur adequatè ab ente ut ente, sed ab aliquo genere inferiori entis, ideo non quodlibet ens continetur in adequato specificatio cuiuslibet entis, ac proinde non quodlibet potest producere quodlibet. Intellectus potest producere visionem beatificam supernaturalem, quia visio beatifica continetur in intellectione, quæ est adequatum specificatum potentia intellectiua.

30. Ad 5. nego maiorem. Ratio, cui causa possit eleuari ad producendum vnum effectum, & non alium, est, quia vnus effectus, & non alius continetur in eius adequato specificatio.

31. Ad 6. concedo antecedens, & nego consequentiam. Sicut enim semen potest quidem producere illos effectus, qui continentur in adequato specificatio virtutis seminalis, non autem alios, sic creatura possunt uti instrumenta diuinæ omnipotentia producere illos effectus, qui continentur in adequato specificatio virtutis earum, alios effectus producere non possunt.

32. Ad 7. ex autoritate, respondeo autoritates, quæ afferuntur, non fauere aduersariis.

Primo assertur Augustinus lib. 9. de Genesi ad litteram, cap. 17. Respondeo, quod S. Augustinus admittit quidem in rebus creatis vltra potentiam, naturalem, potentiam obedientialem, non tamen ad quodlibet, sed solum ad res determinati generis, ac proinde docet nostram sententiam. Potentiam naturalem ponit, dicens: *Elementa huius mundi corpori habent definitam vim, qualitatemque suam, quid vnumquodque valeat, vel non valeat, quid de quo fieri possit, vel non possit &c.* Unde fit, ut de grano tritici non nascatur faba, nec de faba tritium, vel de pecore homo, vel de homine pecus. Potentiam obedientialem ponit, subdens; *supra hunc motum, cursumque rerum naturalem, potestas creatoris, habet apud se posse de his omnibus facere aliud, quam eorum quasi seminales rationes habent, non tamen id, quod in eis posuit, ut de his fieri, vel absque ipso possit.* Neque enim potentia temeraria, sed sapientie virtute omnipotens est; & de vnaquaque re in suo tempore facit, quod ante in ea facit, ut possit: et paulo post: *Neque enim ex eis vel ille faceret, quod ex eis fieri non posse ipse præfigeret, quoniam se ipso nec est ipse potentior;* ergo manifestè dicit, quod Deus de vnaquaque re non potest facere quodlibet, sed solum ea, quæ ipse dedit ut possint de ipsa fieri, & quod implicat, ut faciat aliud, alioquin faceret quod non dedisset, ut posset ex ea fieri, ac proinde docet nostram sententiam ex illa ipsa ratione, qua fuimus vsi ad illam probandam.

33. Secundò opponitur Scriptura. Sapientia 16. dicitur: *Creatura enim tibi factori deserviens exardescit in tormentum aduersus ministros, & tenior fit ad beneficiendum his, qui in te confidunt.* Respondeo, quod per hæc verba significatur tantum, quod creatura magis, & minus agunt, prout Deus vult: ex. gr. ignis fornacis babilonica vehementissime egit ad incendendos ministros Regis, qui tres pueros miserant in fornacem; tres autem pueros, qui missi fuerant in fornacem, non combussit, neque contristauit, Deo impediante actionem ignis. Per hoc autem ignis ille non fuit eleuatus ad producendum effectum, qui non contineretur in eius specificatio.

34. Tertio opponunt exempla ligni aridi, quod repente floruit, & fructus produxit Num. 17. asina Balaam, quæ locuta est Num. 7. Sara sterilis, quæ concepit in senectute Gen. 21. Sed hæc manifestè non sunt eleuata ad producendos effectus, qui non continerentur in eorum specificatio. Lignum enim aridum habebat potentiam passiuam ad hoc, ut diuina virtute reuiuisceret, & produceret flores, ac fructus. Asina Balaam habebat instrumenta oris, ac linguæ, quibus Deus, & fortasse etiam Angelus poterat uti ad voces articulandas. Sara sterilis poterat fecundari, & sic concipere, & parere. Beata etiam Virgo habebat potentiam concipiendi filium, quæ potentia fuit à Deo eleuata, ut conciperet modo supernaturali, hoc est sine opera viri, & salua virginitate: ergo in nullo ex his casibus potentia acti-

actiua, vel passiua eleuata sunt ad recipiendos, vel producendos effectus, qui non continerentur in earum adequatis specificatiuis. Idem dic ad alia similia exempla.

QVÆSTIO CXVIII.

Vtrum creare sit proprium solius Dei, ita vt nulla creatura possit eleuari ad creandum ne quidem instrumentaliter?

S. Th. qu. 45. ar. 5.

1. **V**idetur creare non esse ita proprium Dei, vt nulla creatura possit creare, etiam vt causa principalis. Primo enim ex Aristotele 2. de anima t. 34. perfectum est, quod potest producere sibi simile; sed substantiæ immateriales, nimirum Angeli sunt perfecti, ac multo perfectiores, quam animalia, plantæ, & homines; ergo quandoquidem plantæ, animalia, & homines possunt producere sibi simile in specie, vt causæ principales, à fortiori Angeli possunt producere sibi simile, hoc est alios Angelos: sed Angeli non possunt produci, nisi per creationem; ergo Angeli possunt creare alios Angelos sibi similes.

2. Secundò difficilior est ex vno contrario producere aliud contrarium, quam illud producere ex nihilo: nam magis resistit contrarium productioni alterius contrarij, quam resistat nihil; sed agentia naturalia possunt ex vno contrario producere aliud contrarium, puta calidum ex frigido; ergo possunt etiam aliquid producere ex nihilo.

3. Terrio eatenus creatura nõ possit creare, quatenus ad creandũ requireretur virtus infinita; sed ad creandum non requiritur virtus infinita; ergo. Probatur minori: nam ad producendum effectum finitum non requiritur virtus infinita; sed per creationem producit effectus finitus; ergo.

4. Quarto nulla potest asserri sufficiens, & efficax ratio, propter quam creatura non possit aliquid creare, etiam vt causa principalis; ergo.

5. Quinto videtur saltem creatura posse à Deo eleuari ad creandum instrumentaliter. Nam Incarnatio per vnionem hypostaticam naturæ humanæ cum Verbo, sanctificatio hominis per gratiam, transsubstantiatio eucharistica, sunt effectus perfectiores, quam creatio mulsæ: sed creaturæ materiales in sacramentis eleuantur ad instrumentaliter sanctificandum hominem per gratiam, & ad causandam physicè transsubstantiationem eucharisticam: potuisset etiam Deus vt aliqua creatura vt instrumento ad causandam vnionem hypostaticam; ergo.

6. Respondeo omnes catholicos fateri nullam à Deo productam fuisse creaturam, quæ possit natia virtute creare, solum ergo est

controuerfia, vtrum hæc creatura sit possibilis: & vtrum Deus possit eleuare aliquam creaturam ad creandum instrumentaliter?

7. Prima sententia Durandi in 2. dist. 1. quæst. 4. docet possibilem esse aliquam creaturam, quæ posset creare vt causa principalis. Fundamentum desumitur ex difficultate probandi impossibilitatem talis creaturæ.

8. Secunda sententia Magistri in 4. dist. 5. cap. ultimo, Sancti Thomæ in 4. dist. 5. qu. 1. art. 3. quæst. 3. ad 4. & in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 3. Suarez disp. 20. Metaphysicæ, sect. 3. & plurimum recentiorum docet repugnare creaturam, quæ creare possit vt causa principalis, sed non repugnare, vt Deus aliquam creaturam eleuet ad creandum instrumentaliter.

9. Tertia sententia docet non solum repugnare creaturam, quæ possit creare vt causa principalis, sed etiam nullam creaturam posse à Deo assumi vt instrumentum creationis, & eleuari ad creandum. Hanc sententiam, priori retractata, docuit Sanctus Thomas, tum hoc art. 5. quæst. 45. tum 2. contra Gentes cap. 21. Albertus in 2. dist. 1. art. 7. Scotus in 4. distinct. 5. quæst. 1. Ricch. in 4. distinct. 5. quæst. 1. art. 2. Henricus eadem distinct. qu. 2. Sanctum Thomam sequuntur Thomistæ, ac præsertim Caiet. in Comm. huius art. 5. qu. 45. & Ferrarient. 2. contra Gentes, cap. 21. atque ex nostris Vasquez 1. parte disp. 176. cap. 2. & seqq.

10. Dicendum: non solum repugnat creatura, quæ sua actiua virtute possit creare vt causa principalis, sed etiam repugnat aliquam creaturam à Deo eleuari ad creandum instrumentaliter.

Probatur primò ex Patribus. Athanasius serm. 3. contra Arrianos dicit: *Administrare creaturarum; & seruorum est: condere autem, & creare solius Dei, eiusque Verbi, & sapientie est.* Cyrillus lib. 2. contra Iulianum dicit. *Inaccessa natura sunt ea, quæ propria sunt solius, & omnium substantiæ, quorum vnum esse dicimus efficaciter operari posse vt creatorem, & producere res, quæ aliquando non erant, subintellige quoad nullam partem sui, etiam quoad materiam.* Basil. lib. 4. contra Eunomium probat Filium esse verum Deum, quia creare potest; ergo supponit nullam creaturam posse creare. Afferuntur etiam August. lib. 5. de Trinitate, cap. 8. lib. 9. de Gen. ad litt. cap. 15. lib. 12. de Ciuit. cap. 24. Prosper in sententijs, & Damasc. lib. 2. de Fide, cap. 3. qui putat hæreticum asserere aliquid fuisse creatum ab Angelis. Hæc testimonia, saltem probant impossibilem esse creaturam, quæ possit creare natia virtute, & vt causa principalis.

11. Probatur secundò, explicando, & promouendo rationem Sancti Thomæ. Ex dictis enim quæst. superiori de potentia obedientiæ li nullas virtus, vel potentia potest eleuari ad id, quod non continetur in eius adequato specificatiuo; ex gr. quia adequatum specificatiuum potentie visivæ est videre, auditio au-

tem non continetur in visione, cum non sit visio, potentia visiva ne diuinitus quidem potest eleuari ad audiendum: & ex proportionali ratione potentia auditiva non potest eleuari ad videndum: ac multo minus potentia sensitiva, & imaginativa possunt eleuari ad intelligendum; sed actio creativa non continetur in adequato specificatio vilius potentie, ac virtutis actiue creatæ; ergo nulla potentia, ac virtus actiua creata potest eleuari ad creandum. Probatur minor. Nam omnipotentia, & virtus actiua creata ex suo conceptu est potentia, & virtus agendi ex materia præsupposita, & ex subiecto præsupposito, ac proinde habet pro adequato specificatio actionem ex materia, & subiecto præsuppositis: sed actio creativa, cum non producat ex materia, & subiecto præsuppositis, non continetur in actione, quæ est ex subiecto, & materia præsuppositis: ergo. Probatur maior: nam omnes, dum consideramus virtutes, & potentias actiuas creatas, cognoscimus euidenter, quod ex nihilo nihil fit, hoc est quod virtutes actiue creatæ sunt virtutes ad agendum, non ex nihilo, sed ex materia, ac subiecto præsuppositis; & quia difficile à virtutibus creatis eleuamur ad percipiendam virtutem increatam, & vniuersalem primi entis, ideo difficile percipimus Deum per suam omnipotentiam posse res producere ex nihilo, ac nullo supposito subiecto, seu materia; ergo virtutes actiue creatæ specificantur, ac definiuntur per hoc, quod sint virtutes agendi, & operandi ex materia, & subiecto præsuppositis.

12. Confirmatur: nam ideo dicimus potentiam visiuam definiri per hoc, quod sit virtus videndi lucidum, & coloratum, ac proinde specificari per visionem lucidi, & colorati, quia reflectentes supra potentiam visiuam, hoc aduertimus, & simili reflexione abstrahimus definitiones, & adequata specificatio aliarum potentiarum: sed omnes homines reflectentes supra potentias, & virtutes actiuas creatas naturaliter cognoscunt illas esse virtutes agendi ex materia, & subiecto præsuppositis; ergo dicendum est, quod virtus actiua creata definitur virtus agendi ex subiecto, & materia præsuppositis, ac proinde eius specificatio adequata est actio ex materia, & subiecto præsuppositis; sed sub hoc specificatio non continetur creatio, quæ est productio ex nihilo; ergo actio creativa non continetur sub adequato specificatio virtutis actiue creatæ, ac proinde virtus actiua creata non potest à Deo eleuari ad creandum, ne instrumentaliter quidem.

13. Infertur, quod ex proportionalibus principiis, ex quibus probatur oculum non posse eleuari ad audiendum, aurem non posse eleuari ad videndum, sensum non posse eleuari ad intelligendum, ostenditur etiam virtutes, & potentias creatas non posse eleuari ad creandum.

14. In idem recidit ratio, quam Sanctus

Thomas affert in hoc art. 5. quæst. 45. Arguit enim ex eo, quod proprium causæ primæ, & vniuersalis est, producere ens ex nullo alio ente præsupposito, sed ex nihilo; causæ autem particularis proprium est producere hoc, vel illud ens ex aliquo alio ente præsupposito, & non ex nihilo; sed creare est producere ens ex nullo alio ente præsupposito: ergo creare est proprium causæ primæ, & vniuersalis, ac proinde nullo pacto potest conuenire causis secundis, & particularibus. Hæc ratio, ut patet, fundatur in hoc, quod potentia, & virtus creata ex suo conceptu, & definitione non est virtus productiua entis ex non ente, sed est virtus productiua talis entis ex aliquo alio ente, ac proinde habet pro adequato specificatio productionem talis entis ex aliquo alio ente, & sic non potest eleuari ad actionem creatiuam, quæ est productio entis ex non ente, ac consequenter ex nihilo. Aliæ rationes, quæ afferuntur ab alijs authoribus, videri possunt apud Suar. disp. 20. Metaphysicæ, cap. 2. & 3. & Vasquez 1. par. disp. 175. & 176.

15. Ad 1. distingo maiorem: perfectum potest producere sibi simile secundum naturam, vel secundum aliquid superadditum naturæ, concedo: semper secundum naturam, nego: concedo minorem; & nego consequentiam. Multa sunt ita perfecta secundum naturam, ut sint ingenerabilia, & incorruptibilia, ideoque non possunt producere sibi simile in natura: e. gr. ex corporibus cœlestibus, Sol non potest producere alium Solem sibi similem in natura, Luna non potest producere aliam Lunam: ergo non est mirum, quod Angeli sint ita perfecti in natura, ut sint ingenerabiles, & incorruptibiles, ac proinde Angelus non possit producere alium Angelum. Angelus tamen perfectus in scientia potest illuminare, & docere alium Angelum, & sic reddere illum sibi similem in scientia. Rursus Angelus cum possit omnia intelligere, potest omnia producere in esse intentionali.

16. Ad 2. nego maiorem. Vnum contrarium producit ex alio contrario solum per accidens, ac per se producit ex subiecto communi: possunt autem agentia creata transmutare vnum contrarium in aliud, producendo aliquid ex subiecto communi, siquidem per hoc non producant totum ens, sed ex vno ente præsupposito producant aliud ens. At non possunt agentia creata producere totum ens ex nihilo, seu ex nullo ente, ut probatum est.

17. Ad 3. concedo maiorem, & nego minorem. Ad probationem distingo maiorem: ad producendum effectum finitum ex aliquo subiecto, & ex aliqua potentia non requiritur virtus infinita, concedo: ex nullo subiecto, & ex nulla potentia, ac proinde ex nihilo, nego maiorem; concedo minorem; & nego consequentiam. Ad producendum effectum finitum aliquo speciali modo potest requiri virtus infinita: e. gr. licet ad producendam muscam,

con-

concurrente alia causa, non requiratur virtus infinita, tamen ad producendam muscam sine concursu alterius causæ, requiratur virtus infinita, ideoque causæ secundæ, cum habeant virtutem solum finitam, non possunt producere muscam, vel alium effectum sine concursu Dei, vt docent communiter Theologi, & Philosophi contra Durandum, ac solus Deus per infinitam virtutem suæ omnipotentia potest producere effectus finitos sine concursu alterius causæ. Proportionaliter ad producendum effectum finitum, concurrente subiecto, & materia, non requiratur virtus infinita: sed ad producendum effectum finitum sine concursu subiecti, & materiae, ac proinde ex nihilo, requiratur virtus infinita, ideoque solus Deus potest per creationem producere aliquid ex nihilo. Confirmat hoc Sanctus Thomas in resp. ad 3. Nam quo potentia, ex qua educitur effectus, & actus, est magis remota ab actu, eo maior virtus requiritur in agente; sed nulla potentia non habet ullam proportionem cum aliqua potentia: ergo ad producendum effectum ex nulla potentia, ac proinde ex nihilo, requiratur virtus nullam habens proportionem ad virtutem producenti effectum ex aliqua potentia: sed virtus nullam habens proportionem ad virtutem finitam est infinita; ergo ad producendum effectum ex nulla potentia, ac proinde ex nihilo per creationem requiratur virtus actiua infinita.

18. Ad 4. iam num. 11. 12. 13. & 14. allata est sufficiens ratio, propter quam repugnat, vt creatura creet, non solum vt causa principalis, sed etiam vt instrumentalis.

19. Ad 5. licet Incarnatio, sanctificatio hominis per gratiam, transubstantiatio eucharistica sint effectus perfectiores ex parte ipsius effectus, quam plures effectus, qui creantur, tamen creatio ex parte modi creandi ex nihilo, ac nullo concurrente subiecto, est effectus difficilior, ac non potens produci, nisi à virtute infinita; ergo licet creatura possit eleuari ad causandam instrumentaliter vnionem hypostaticam, gratiam sanctificantem, transubstantiationem eucharisticam actione aliqua, educiua ex potentia subiecti, non sequitur, quod creatura possit eleuari ad aliquid creandum ex nihilo.

QVAESTIO CXIX.

Utrum creare sit proprium alicuius Personæ diuinæ, & in creaturis necessaria inueniatur aliquod vestigium Trinitatis?

S. Th. qu. 45. art. 6. & 7.

1. Videtur non satis explicari, quo pacto creare sit commune omnibus tribus Personis, & tamen aliquo modo speciali tri-

buatur Patri, & quo pacto in creaturis inueniatur vestigium Trinitatis: ergo.

2. Respondeo: certum est primo, ac de fide, creationem esse actionem communem toti Trinitati, & omnibus tribus Personis diuinis. Hæc veritas definita est in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. relato cap. Firmiter: in Concilio Toletano 4. cap. 1. & 11. in Confes. fidei, & in Epist. Agathonis, quæ est in 6. Synodo, Act. 4. & act. 17. Est etiam doctrina communis Patrum. Dion. cap. 2. de diuin. nomin. August. lib. 1. de Trinit. cap. 14. & 5. & aliorum, ideoque est axioma Theologorum, quod opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa. Ratio est, quia Deus creat per suam omnipotentiam, intellectum, & voluntatem: sed omnipotentia, intellectus, & voluntas sunt communes omni tribus Personis: ergo omnes diuinæ Personæ creant, & sicut tres Personæ, quia sunt Deus per vnā deitatem, non sunt tres Dij, sed vnus Deus, sic tres Personæ, quia sunt creator per vnā omnipotentiam, & vnā virtutem creatiuam, non sunt tres creatores, sed vnus creator.

3. Certum videtur secundo, quod Deus est causa, & creator rerum per intellectum, & voluntatem. Ratio est, quia artifex causat, & facit artificia per intellectum, & voluntatem; sed Deus creauit, & causauit mundum, & omnia vt artifex perfectissimus; ergo creauit, & causauit mundum, & omnia per intellectum, & voluntatem, per cognitionem, & amorem. Rursus artifex facit sua opera artificia per verbum conceptum in suo intellectu, & per amorem productum in sua voluntate; ergo proportionaliter Pater æternus producit omnia per suum Verbum, & per Spiritum Sanctum, in quantum Verbum, & Spiritus Sanctus includunt attributa essentialia, nimirum scientiam, & voluntatem.

4. Certum est quarto, quod sicut natura diuina ita est communis tribus Personis, vt illis conueniat quodam ordine: nam Pater habet naturam diuinam à se ipso: Filius habet naturam diuinam à Patre; Spiritus Sanctus habet naturam diuinam à Patre, & Filio: sic proportionaliter virtus creatiua ita est communis tribus Personis, vt illis conueniat quodam ordine. Nam Pater habet à se ipso virtutem creandi: Filius virtutem creandi habet à Patre: Spiritus Sanctus eandem virtutem creandi habet à Patre, & Filio. Ad exprimendum hunc ordinem, Pater dicitur creator vt primus fons creationis, & vt habens à se ipso virtutem creandi. De Filio dicitur, quod per ipsum facta sunt omnia, & quod Pater creauit per Filium, ita vt particula per significet causam mediam, seu principium de principio. Sicut enim Filius est Deus, quia à Patre accipit esse Deum, ita respectu creationis est principium de principio, quia à Patre habet esse principium creationis. Spiritui autem Sancto, quia virtutem creandi habet à Patre, & Filio, attribuitur, quod Pater, & Filius per Spiritum Sanctum.

Sanctum gubernent, & viuificent quæ creantur. Addit Sanctus Thomas in resp. ad 2. quod Personis attribuitur specialiter quædam attributa communia propter quamdam conuenientiam cum proprietatibus personarum: & quia Pater ex sua proprietate personali est principium, & fons reliquarum personarum; Patri attribuitur potentia, & creatio, quæ videtur esse opus potentie. Quia Filius ex sua proprietate est Verbum, Filio attribuitur sapientia, per quam omnia facta sunt. Quia Spiritus Sanctus ex sua proprietate est amor productus, Spiritui Sancto tribuitur bonitas, ad quam spectat gubernatio, qua res diriguntur ad suos fines. Creatio igitur rerum, quia videtur præcipue opus potentie, tribuitur Patri; ordinatio tribuitur Filio; iustificatio impiorum, quia præsertim videtur opus misericordie, & bonitatis, tribuitur Spiritui Sancto.

5. Sequitur, ut cum Sancto Thoma art. 7. explicemus, quo pacto aliqui effectus creati representent Trinitatem per modum imaginis, alij representent solū per modum vestigij. Effectus, qui non solum representant causam, sed etiam representant formam causæ, representant causam per modum imaginis; effectus autem, qui representant causam, sed non representant eius formam, representant illam per modum vestigij. E. gr. fumus ita est effectus ignis, ut representet causalitatem, quæ procedit ab igne, sed non representet formam ignis, ideoque fumus representat ignem, non per modum imaginis, sed solum per modum vestigij. At ignis genitus ab igne, quia representat formam ignis generantis, representat ignem generantem per modum imaginis, & est imago ignis generantis. Ex eadem ratione equus genitus est imago equi generantis, homo genitus est imago hominis generantis, ideoque Gen. 5. dicitur: *Adam genuisse Seth ad imaginem, & similitudinem suam*. Proportionaliter statua Cæsaris dicitur imago Cæsaris.

6. Hoc supposito, creaturæ intellectuales, Angeli nimirum, & anima rationalis, ita sunt effectus Trinitatis, ut representent eius formam, adeoque ut representent Trinitatem, per modum imaginis. Ratio est, quia forma, vel quasi forma Trinitatis consistit in duabus processionibus, altera per intellectum, per quā Deus Pater producit Verbum, altera per voluntatem, per quam Pater, & Filius produciunt Spiritum Sanctum ut amorem; sed in creaturis intellectualibus per intellectum produciuntur verbum, per voluntatem, produciuntur amor: ergo in creaturis intellectualibus representatur forma, vel quasi forma Trinitatis, ac proinde representatur Trinitas per modum imaginis, ac creaturæ intellectuales sunt imago Trinitatis.

7. At creaturæ non intellectuales, quia non representant formam, vel quasi formam Trinitatis, nimirum duas processiones, alteram per intellectum, alteram per voluntatem,

sed habent aliqua, quæ reducuntur ad diuinas personas, tanquam ad causas, continent non quidem imaginem, sed vestigium Trinitatis. Explicat hoc ex Augustino Sanctus Thomas. Nam quælibet creatura substantialis primò est per se subsistens: secundò habet formam, seu speciem: tertio habet ordinem ad aliquid aliud. In quantum igitur est per se subsistens, representat Patrem, qui est primum principium per se subsistens. In quantum habet speciem, & formam, quæ procedit ab idea existente in mente artificis, representat Verbum, quod est idea omnium rerum existentium in mente Patris, ad cuius ideæ similitudinem procedunt cuncta, quæ sunt ad extra. In quantum habet ordinem ad aliquid aliud, representat Spiritum Sanctum, qui est actus voluntatis; siquidem artifex per suam voluntatem vnum opus artificiatum ad aliud ordinat. Ideo August. lib. 6. de Trinitate, cap. ultimo relictus à Sancto Thoma hoc artic. 7. dicit. *Vestigium Trinitatis inuenitur in vnaquaque creatura, cunctum quod vnum aliquid est, & secundum quod vna specie formatur, & secundum quod quendam ordinem tenet*. Addit Sanctus Thomas, quod ad hæc tria reduci possunt numerus, pondus, & mensura, de quibus agitur Sap. 11. Nam mensura refertur ad substantiam rei mensuratum, à suis principiis; numerus ad speciem: siquidem species rerum iuxta Pythagoricos consistebat in numeris, & in proportionem numerorum: pondus ad ordinem: nam res suo pondere feruntur, & ordinantur ad sua loca. Alia etiam tria, quæ ponit Augustinus lib. de natura boni, cap. 3. nimirum modus, species, & ordo, reducuntur ad hæc eadem. Nam, modus est ipsa substantia rei, quæ habet suum modum essendi &c. Ad eadem faciliè reduci possunt tria illa, de quibus Augustinus agit lib. 83. quæst. nimirum: quod constet, quod discernitur, quod congruit. Nam res constet, ac consistit, seu subsistit per suam substantiā, discernitur per suam speciem, congruit per ordinem. Eodem pacto quadam alia possunt reduci ad hæc, & explicari vestigium Trinitatis, quod datur in rebus.

8. Ad argumentum in contrarium patet ex dictis. Dictum enim est primò, quod creare est commune omnibus tribus Personis, siquidem omnipotentia, intellectus, & voluntas, per quam creant, est omnibus Personis communis. Dictum est secundo, quod quia Personæ naturam, omnipotentiam, intellectum, & voluntatem habent quodam ordine, ideo exprimendo hunc ordinem, dicitur Pater creare ut principium carens principio, & habens à se ipso potentiam creandi: Filius creat ut principium de principio, & habens virtutem creandi à Patre, à quo procedit per intellectum; Spiritus Sanctus creat, ut habens virtutem creandi à Patre, & Filio, à quibus procedit per voluntatem. Dictum est tertio, quod quia Patri attribuitur potentia, Filio sapientia, Spiritui Sancto bonitas, ideo Patri attri-

attribuitur creatio, quæ videtur opus potentia: Filio attribuitur creaturæ rerum ordinatio, & dispositio, quæ videtur opus sapientiæ; Spiritui Sancto tribuitur iustificatio, & beatificatio, quæ videntur opera bonitatis, ac misericordiæ. Dictum est quarto à creaturis intellectualibus repræsentari Trinitatem per modum imaginis, quia repræsentantur processiones Verbi, & Amoris, quæ sunt forma, vel quasi forma Trinitatis, ac diuinarum Personarum; à creaturis non intellectualibus Trinitatem repræsentari per modum non imaginis, sed vestigij, quia non repræsentantur duæ processiones, sed quædam alia, vt ex Augustino explicatum est.

QVAESTIO CXX.

Virum creatio admisceatur in operibus naturæ, & artis?

S. Th. qu. 45. art. 8.

1. Videtur primò, quod in omnibus operibus naturæ, & artis forma naturalis, vel artificialis creetur ab agente naturali, vel artificiali, ac proinde in operibus naturæ admisceatur creatio formæ. Nam quod de nouo producit, & non ex materia, tanquam ex parte sui, creatur: sed forma tum naturalis, tum artificialis producit de nouo, & non ex materia, tanquam ex parte sui: ergo creatur.

2. Secundò videtur, quod formæ substantiales non fiant ab agentibus naturalibus per generationem, sed à Deo per creationem. Nam agentia naturalia agunt per qualitates, & formas accidentales; sed per formas accidentales non possunt producere formas substantiales: ergo formæ substantiales non producantur ab agentibus naturalibus per generationem, sed à Deo per creationem.

3. Tertiò agentia naturalia producant sibi simile; sed quæ generantur ex putri non producantur à simili: ergo non producantur à generante naturali, ac proinde creantur à Deo.

4. Quartò quæ non creantur, non sunt creaturæ: ergo si quæ producantur à causis secundis non creantur, non sunt creaturæ, quod est hæreticum.

5. Respondéo certum est, quod in generatione hominis admisceatur creatio, siquidem anima rationalis creatur à Deo, vt dictum est in Philosophia quæst. 32. de anima. Queritur, vtum alia formæ præsertim substantiales creantur, ac proinde in omnibus naturalibus generationibus admisceatur creatio formarum, præsertim substantialium.

6. Antiqui inciderunt in duos contrarios errores. Primus error fuit eorum, qui ex vna parte putantes formas non posse de nouo incipere, nisi creentur ex nihilo, & ex alia parte,

existimantes absurdum formas in naturalibus generationibus creari ex nihilo, dixerunt formas præexistere actu in materia, in eaque latitare, ac in generationibus non incipere de nouo, sed solum manifestari, ac detegi. Secundus error est eorum, qui censuerunt formas non solum detegi, sed de nouo incipere per creationem, per quam creantur à Deo, vel ab aliquo alio agente separato.

7. Dicendum in generationibus naturalibus formas materiales non creari, sed educi ex potentia subiecti, & materiæ, in qua non præexistunt actu, sed solum potentia. Probatur: nam formæ materiales cum contineantur in potentia materiæ, possunt ex tali potentia educi: ergo non creantur, sed educuntur ex subiecto, & materia præexistentibus.

8. Addit Sanctus Thomas illud solum, propriè produci, & generari, quod propriè est; sed solum compositum propriè est, formæ autem non tam sunt, quam ijs compositum est; ergo formæ materiales non tam producantur, & generantur, quam comproducantur, & congenerantur ad generationem, compositi, & educuntur ex potentia materiæ. Videri possunt dicta à me in Physica, quæst. 10.

9. Ad 1. distinguo maiorem: quod de nouo producit, & non ex materia, tanquam ex parte sui, neque tanquam ex subiecto, ex cuius potentia educatur, creatur, concedo; quod de nouo producit ita, vt educatur ex potentia subiecti, creatur, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Formæ substantiales materiales non creantur, quia educuntur ex potentia subiecti: ad creationem autem formæ requiritur, vt non educatur ex potentia subiecti præexistentis.

10. Ad 2. Licet agentia naturalia agant per accidentia, nihilominus per talia accidentia, tanquam per instrumenta substantiæ, possunt producere substantias, & formas substantiales educere ex potentia materiæ, vt explicatum est in Philosophia in lib. de Gener. quæst. 21.

11. Ad 3. Quæ nascuntur ex putri generantur à causis vniuersalibus, puta à corporibus coelestibus, tanquam ab instrumentis Intelligentiarum, & illis assimilantur similitudine quadam non vniuoca, sed æquiuoca, vt explicatum est in lib. de Gener. quæst. 21. & 22.

12. Ad 4. Quæ generantur à causis naturalibus sunt creaturæ, quia cum reducantur ad principia, & causas creatas ex nihilo, etiam ipsa saltem remotè facta sunt ex nihilo, quod sufficit ad hoc, vt propriè sint creaturæ.

De productione mundi ab eterno, vel in tempore.

Postquam S. Thomas qu. 44. & 45. egit de creatione, qu. 46. agit de productione mundi.

di, & tribus articulis examinat, vtrum vniuersitas creaturarum semper fuerit, vel potius inceperit in tempore: vtrum mundum incepisse demonstretur, vel potius sit articulus fidei, ac purè credatur: & vtrum creatio rerum fuerit in principio temporis. Sed quia in Philosophia in lib. de cælo, & mundo qu. 1. satis examinauimus ista puncta, quærentes, vtrum mundus, vel aliqua creatura fuerit, vel potuerit esse ab æterno, nihil hic est addendum. Transimus ergo ad explicandam doctrinam sequentium quæstionum 47. 48. & 49. & c. in quibus agitur de vnitæte mundi, ac de causâ multitudinis, distinctionis, & inæqualitatis rerum, ac de causâ mali.

QVAESTIO CXXI.

Vtrum multitudo, distinctio, & inæqualitas rerum sit à Deo?

S. Th. qu. 47. art. 1. & 2.

1. **P**rimo videtur, quod multitudo, & distinctio rerum non sit à Deo. Vnum enim semper natum est facere vnum; sed Deus est vna causa efficiens, exemplaris, & finalis omnium rerum; ergo non producit nisi vnum effectum, ac proinde multitudo, & distinctio rerum non est à Deo.

2. Secundo videtur, quod inæqualitas rerum non sit à Deo. Æqualitas enim est effectus vnitatis, vt dicitur 5. Metaphys. t. 30. sed Deus est maximè vnus, imò est ipsa vnitas; ergo fecit omnia æqualia.

3. Tertio optimi est facere optima; sed Deus est optimus; ergo Deus fecit optima; sed optima sunt æqualia, nec vnum optimum est melius altero; ergo Deus fecit omnia æqualia.

4. Quarto ad iustitiam pertinet, vt æqualibus det æqualia; sed ante creationem rerum omnia erant æqualia; ergo Deus omnia fecit æqualia.

5. Respondeo plures fuisse errores philosophorum, & hæreticorum circa causam multitudinis, distinctionis, & inæqualitatis rerum, quos errores refert, & rejicit Sanctus Thomas art. 1. & 2. huius quæstionis 47. Primus error est Democriti, & antiquorum Physicorum, qui non ponentes aliam causam rerum, quam materialem, hoc est infinitas atomos, seu corpuscula, quæ casu moueantur infinito tempore, dixerunt corpuscula casu mota, ac diuersimodè combinata, fuisse causam multitudinis, distinctionis, & inæqualitatis rerum, dum vno modo combinata constituerunt hominem, alio modo combinata constituerunt leonem, & varia genera plantarum, animalium &c.

6. Secundus error fuit Anaxagoræ, qui posuit duas primas causas rerum, materiam nimirum vt causam materialem, & intellectum vt

causam efficientem, ac docuit in materia omnia esse confusa, intellectum autem ex materia extrahere quæ sunt permixta, ac illa distinguendo, & diuersimodè ordinando, causare multitudinem, & distinctionem rerum.

7. Tertius error est Auicennæ, qui existimauit causam multitudinis, distinctionis, ac inæqualitatis rerum non esse Deum, qui est causa prima, sed causas secundas, hoc est Intelligentias creatas à Deo. Docuit igitur Deum, intelligendo se ipsum, produxisse primam Intelligentiam, quæ cum non sit suum esse, constat ex potentia, & actu. Primâ Intelligentia, in quantum intelligit Deum, produxit secundam Intelligentiam: in quantum intelligit se ipsam secundum id, quod habet de potentia, produxit corpus cæli quod mouetur: in quantum intelligit se ipsam, secundum id, quod habet de actu, produxit animam cæli. Proportionaliter philosophatus est de productione, ac distinctione aliarum rerum.

8. Quartus error est Manichæi, & Manichæorum, qui dixerunt causam distinctionis, & inæqualitatis rerum esse duo prima principia contraria, alterum bonum, alterum malum, ita vt principium bonum sit causa entium bonorum, ac purè intelligibilem, principium malum sit causa malorum, hoc est rerum corporearum, & sensibilibus.

9. Quintus error est Origenis, qui vt excluderet duo prima principia contraria, quæ essent prima causa distinctionis, & inæqualitatis rerum, docuit Deum creasse ab initio omnia æqualia, imò ab initio creasse solas creaturas rationales, easque omnes æquales; creaturas autem rationales per liberum arbitrium inæqualiter operantes fuisse causas distinctionis, ac inæqualitatis rerum. Ex creaturis igitur rationalibus, quæ à Deo creatæ fuerunt æquales, aliquæ per liberum arbitrium se conuerterunt ad Deum magis, aut minus, & istæ pro diuersitate meritorum promotæ sunt ad diuersos, & inæquales ordines Angelorum: aliquæ auersæ sunt à Deo, & peccarunt, quædam magis, quædam minus, & istæ in poenam alligatæ sunt varijs corporibus, tanquam carceribus pro diuersitate peccati, & hæc fuit causa, propter quam Deus produxit varia genera corporum, vt quælibet creatura rationalis haberet carcerem suo peccato proportionatum.

10. Propositis his erroribus, quorum absurditas ex se satis patet, impugnat illos Sanctus Thomas. Primò igitur contra errorem Democriti, qui dixit primam causam distinctionis rerum esse materiam, seu atomos casu motas æterno tempore est, tum quia ipsa materia non est à se, sed creata est à Deo, vt dictum est supra quæst. 1. ergo prima causa distinctionis rerum non est materia, sed Deus, qui produxit ipsam materiam: tum quia, vt ostensum est supra quæst. 16. nu. 8. & sequentibus,

tibus; ordo, ac distinctio rerum non potuit causari casu ex fortuito atomorum concursu, sed debuit causari ab aliquo intellectu sapientissimo: ergo prima causa distinctionis rerum non potuit esse materia, siue atomi casu motu.

11. Secundò contra errorem Anaxagoræ, qui dixit primas causas distinctionis rerum esse materiam, in qua omnia sunt confusa, & permixta, & intellectum, qui illa separat, ordinat, & distinguit, est primò, quia ut iam dicebamus, ipsa materia fuit creata à Deo, ac proinde prima causa distinctionis rerum non est materia, sed Deus. Secundò contra eundem errorem est. Nam formæ, per quas res ordinantur, ac distinguuntur, non sunt propter materiam informem, & in qua omnia sunt confusa, sed è conuersò materia secundum se informis creata est à primo intellectu, ut per formas formetur, ac perficiatur: ergo ipsa materia debet fieri difformis per accidentia, ac dispositiones, ut diuersis formis accomodetur.

12. Tertio contra errorem Auicennæ, qui dixit causam distinctionis, & inæqualitatis rerum esse causas secundas, est primò, quia Auicenna docuit primam Intelligentiã creasse secundam Intelligentiã, & cœlum, quod mouet; sed ut dictum est qu. 118. solus Deus potest creare, Intelligentiæ autem, & corpora cœlestia non potuerunt produci, nisi per creationem ex nihilo: nam Intelligentiæ cum non consent ex subiecto, & materia, non possunt produci ex subiecto: corpus autem cœlestis non potuit produci ex subiecto præexistente, nam nullum præexistebat subiectum, vel corpus, ex quo produceretur: ergo. Secundò contra eundem errorem est: nam mundus, & ordo, ac distinctio rerum, in quibus consistit præcipua pulchritudo, & complementum vniuersitatis, debet procedere ex intentione primi agentis; alioquin esset casu, & per accidens, quod est absurdum, ut ostensum est supra quæst. 16. & 17. num. 6. sed iuxta sententiam Auicennæ distinctio, & ordo, ac pulchritudo rerum non procederet ex intentione primi agentis, sed ex concursu plurium agentium secundorum operantium non ex intentione primi agentis: ergo.

13. Quarto contra errorem Manichæorum ponentium duo prima principia, alterum bonum, alterum malum, quæ sint causa distinctionis rerum, est, quia ut ex professo ostensum est quæst. 17. repugnant duo prima principia improducta, ac necesse est, ut sit vnum tantum primum principium, & vnum ens à se.

15. Quinto contra errorem Originis docentis inæqualitatem rerum ortam esse ex libero arbitrio creato, & corpora producta esse ad puniendum peccatum, est: nam sequeretur, quod mundus corporeus, & vniuersitas rerum corporalium non fuisset producta à Deo ad diffundendam suam bonitatem, sed

ad puniendum peccatum; sed hoc est absurdum, & repugnans Scripturæ, ubi Gen. 1. dicitur: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Confirmatur ex S. Augustino, qui lib. 11. de Ciuit. cap. 23. dicit. *Quid stultius dici potest, quam istum Solem. ut in vno mundo vnus esset, non deiori pulchritudinis, vel etiam salutis rerum corporalium consuluisse artificem Deum, sed hoc potius euenisse, quia vna anima sic peccauerat, ut tali corpore mereretur includi, & per hoc, si contigisset, ut non vna, sed due, imò non due, sed decem, vel centum similiter, æqualiterque peccassent, centum Soles haberet hic mundus.* Videri etiam potest Cyrillus Alexandrinus, qui lib. 1. in Ioan. cap. 9. ex professo hunc errorem Originis impugnat.

15. Dicendum igitur causam multitudinis, ac distinctionis rerum esse diuinã sapientiam, & bonitatem. Probatur, & explicatur. Deus enim produxit res, ut suam bonitatem, & perfectionem communicaret creaturis, eaque manifestaret; sed diuina bonitas ab vno tantum creatura sufficienter participari, ac representari non potest: ergo Deus debuit producere plures distinctas creaturas, ut quod deest vni ad diuinam bonitatem participandã, & representandã, suppleatur ab alia: siquidem bonitas diuina, quæ in Deo est simpliciter, & vniiformiter, in creaturis est multipliciter, diuissim, & difformiter. Perfectius igitur diuinam bonitatem participat, & representat totum vniuersum, quam qualibet creatura particularis.

16. Dicendum secundò, eandem diuinam sapientiam, & bonitatem esse causam inæqualitatis rerum. Probatur: nam sicut distinctio, sic inæqualitas rerum spectat ad perfectionem vniuersi, ac proinde vniuersum non esset perfectum, si in eo non essent varij gradus rerum. Ideò species rerum sunt ordinatæ. Nam mista sunt perfectiora elementis; plantæ sunt perfectiores mistis inanimatis, puta mineralibus; animalia sunt perfectiora plantis; homines sunt perfectiores animalibus: inter plantas vna est perfectior alia, & vnum animal est perfectius alio.

17. Addit Sanctus Thomas, quod cum duplex sit distinctio, altera specifica, seu formalis, altera numerica, & materialis, sicut materia, est propter formam, sic distinctio numerica, seu materialis est propter distinctionem specificam, & formalem. Probat hoc ex signo. Nam in corporibus cœlestibus, quæ sunt incorruptibilia, non dantur plura indiuidua eiusdem speciei, puta non dantur plures Soles, aut plures Lunæ, quia nimirum species incorruptibiles saluantur in vnico indiuiduo: at in corporibus corruptibilibus dantur plura indiuidua eiusdem speciei, quia multitudo indiuiduorum necessaria est ad saluandam speciem; ergo signum est, quod distinctio, & multiplicitas numerica, & materialis est propter distinctionem formalem, & specificam; sed distinctio formalis, & specifi-

ca semper, vel saltem vt plurimum requirit inæqualitatem, ideoque Aristoteles 8. Metaphysicæ t. 10. dixit, quod formæ, seu species rerum sunt sicut numeri, ac proinde quod sicut numeri specie diuersi sunt inæquales, sic formæ specie diuersæ sunt inæquales: ergo sicut ad perfectionem vniuersi requiritur præsertim distinctio specifica, & formalis rerum, sic requiritur rerum inæqualitas.

18. Ad 1. Ex eo, quod Deus sit vna tantum causa efficiens, exemplaris, & finalis omnium rerum, non sequitur, quod producat vnum tantum effectum. Primò enim quod agit per naturam, cum natura sit vna tantum, aptum natum est producere vnum tantum effectum: at quod agit per intellectum, cum intellectus possit multa intelligere, & excogitare, potest producere plures effectus: sed Deus ad extra agit per intellectum; ergo potest, ac debet producere plures effectus. Secundo cum quod producit ad imitationem exemplaris, est exemplari adæquatum, non debet multiplicari, ideoque quia Verbum Dei est perfectum, & adæquatum imago Patris vt exemplaris, est vnicum Verbum, & vnica imago Patris: at cum quod procedit ad imitationem exemplaris, est inadæquatum, debet multiplicari, vt exemplar, quod imperfectius representatur in vno, perfectius representetur in pluribus: sed singulæ creaturæ representant inadæquatè diuinum exemplar: ergo. Tertio cum id, quod est ad finem, adæquat quodammodò finem, debet esse vnum tantum; at cum non adæquat, debet multiplicari: sed creaturæ ita habent pro fine bonitatem diuinam participandam, & representandam, vt singulæ participant, & representent illam imperfectè, & inadæquatè: ergo debent poni plures creaturæ.

19. Ad 2. Æqualitas est primus effectus vnitatis, seu est primum, quod procedit ab vnitatem. Quia ergo Deo Patri tribuitur vnitas, filio autem tribuitur æqualitas, vt docet August. lib. de Doct. Christ. cap. 5. ideo Filius est primus, qui procedit à Patre. At ab vnitatem post æqualitatem procedit etiam inæqualitas: ergo non est mirum, quod à Patre procedant etiam creaturæ, quæ tamèn ita sunt inæquales, vt habeant etiam aliquam æqualitatem proportionis.

20. Ad 3. distinguo maiorem: optimi est facere optimum totum secundum modum creaturæ, ac rei factæ, concedo; optimi est facere optimum etiam quod partes, nego: concedo minorem; & distinguo eodem pacto consequens. Optimi est facere optimum totum secundum suum modum, at non debet facere singulas partes optimas, ita vt vna non sit melior altera: e. gr. debet facere optimum animal, sed non omnes partes animalis debent esse optimæ, sed vna debet esse melior alia, puta oculus debet esse melior pede. Deus ergo, cum sit optimus, debuit facere mundum suo modo optimum, sed debuit

vnam partem mundi facere meliorem altera; puta Angelum meliorem homine, hominem meliorem equo &c. Virum, & quo pacto Deus necessitetur ad faciendum optimum, explicatum est quæst. 51.

21. Ad 4. distinguo maiorem: ad iustitiam pertinet, vt æqualibus det æqualia in retributione præmiorum, concedo: in constitutione totius, nego: & distinguo minorem: ante constitutionem rerum omnia erant æqualia, negatiuè, concedo; positiuè, & aptitudinaliter, nego: & nego consequentiam. Ad iustitiam in sola retributione præmiorum, spectat, vt æqualibus meritis det æqualia præmia, inæqualibus meritis det præmia inæqualia. At in constitutione totius, partibus materiæ licet antecedenter nullam habeant inæqualitatem, debent dari formæ inæquales, puta vni parti materiæ debet dari forma ignis, alteri forma aquæ, prout congruit propter bonum vniuersi. Adde, quod antecedenter ad creationem res licet sint æquales negatiuè, in quantum nullum habent esse, & nullam perfectionem actualem, non sunt æquales positiuè, imò aptitudinaliter sunt inæquales, siquidem vna forma est apta ad hoc, vt sit perfectior altera, puta anima rationalis est apta ad hoc, vt si ponatur, sit perfectior anima equina.

QVÆSTIO CXXII.

Virum Mundus sit vnus tantum?

S. Th. q. 47. a. 3.

1. **V**identur esse plures mundi, primò quia vt dicit S. August. lib. 83. quæst. 46. *Inconueniens est dicere, quod Deus sine ratione res creauit: sed rationabile est, vt Deus, cuius potentia est infinita, creauerit plures mundos: ergo &c.*

2. Secundo natura, ac multò magis Deus semper facit quod est melius; sed melius est esse plures mundos, quam vnum tantum; nam plura bona sunt meliora vno: ergo.

3. Tertio omnia materialia possunt multiplicari numero: sed mundus est materialis: ergo potest, ac debet multiplicari numero.

4. Respondeo certum est, quod vna tantum est vniuersitas rerum creaturarum, ac sibi coexistentium, & implicant plures vniuersitates. Vniuersitas enim creaturarum ex suo conceptu complectitur omnia creata; sed manifestè repugnant plura omnia: ergo manifestè repugnant plures vniuersitates creaturarum, ac proinde manifestè repugnant plures mundi, si nonine mundi intelligamus vniuersitatem creaturarum. Sed quia nomine mundi possumus, ac solemus intelligere creaturas, non vtique coexistentes, sed inter se ordinatas quodam ordine, quo faciant vnum vnitatem ordinis vnus rei ad alteram, ideo dum

quæ-

QVÆSTIO CXXIII.

*Virum malum sit natura quedam, inueniatur
in rebus, sit in bono, tanquam in subiecto,
& corrumpat totum bonum?*

S. Th. q. 48. art. 1. 2. 3. & 4.

quærimus, vtrum mundus sit vnus tantum, quærimus, vtrum omnes creaturæ sint inter se ordinatæ, ita vt constituent vnum vnitatem ordinis, eo pacto, quo domus est vna, ciuitas est vna vnitatem ordinis &c. Dicendum cum Sancto Thoma, quod etiam in hoc sensu mundus est vnus, ac non possunt saltém connaturaliter esse plures mundi. Ratio est, quia proprium intellectus præsertim sapientissimi est res ordinare, ac est inconueniens, vt faciat aliquid inordinatum, & inconnexum; sed vniuersitas creaturarum facta est à Deo, qui est sapientissimus intellectus: ergo vniuersitas creaturarum est ordinata, adeoque constituit mundum vnum vnitatem ordinis. Addit Sanctus Thomas, quod illi potuerunt ponere plures mundos, qui causam mundi non posuerunt aliquam sapientiam ordinantem, sed casum, vt Democritus, qui dixit ex concursu atomorum factum esse hunc mundum, & alios infinitos. Hinc probabiliter inferitur etiam de potentia absoluta repugnare plures mundos, cum repugnet diuino intellectui producere vniuersitatem creaturarum inordinatam, ac non vnam vnitatem ordinis.

5. Ad 1. nego minorem. Ex dictis enim est irrationabile, vt intellectus diuinus producat vniuersitatem inordinatam; sed si darentur plures mundi, daretur vniuersitas inordinata; ergo &c. Ideo Arist. 12. Metaphysicæ t. 52. ex eo, quod mundus sit vnus vnitatem ordinis, concludit vnitatem Dei gubernantis: & Plato ex vnitatem primi exemplaris, quod est diuina essentia, probat vnitatem mundi, quod est opus exemplatum.

6. Ad 2. distingo maiorem: Deus, & natura semper faciunt quod est melius formaliter, concedo; quod est melius materialiter, nego: distingo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Deus, & natura, semper faciunt quod est melius formaliter: sed vniuersitas rerum ordinata melior est vniuersitate inordinata: ergo Deus debet facere vniuersitatem ordinatam; sed vniuersitas ordinata eo ipso constituit mundum vnum vnitatem ordinis: ergo Deus debet facere mundum vnum vnitatem ordinis, ac non plures mundos. At Deus non debet facere melius materialiter, quia in his datur processus in infinitum, & sæpè materialiter melius est formaliter minus bonum, quia aufert congruentem ordinem, & proportionem, vt explicatum est quæst. 52. in qua disputatum est de necessitate Dei ad faciendum optimum.

7. Ad 3. distingo maiorem: omnia materialia possunt multiplicari numero, excepta ipsa vniuersitate rerum materialium, concedo; non facta hac exceptione, nego. Vniuersitas rerum materialium neque potest multiplicari absolute, cum implicent plures vniuersitates, neque ita, vt sint plures multitudines inconnexæ, vt dictum est num. 4.

1. **V**idetur malum esse quedam natura, primò quia est genus quoddam, siquidem Aristoteles in prædicamentis, cap. de oppositis dicit bonum, & malum esse genera: est etiã differentia in moralibus: nam actus, & habitus mali differunt specie in moralibus per differentias boni, & mali.

2. Secundo cum vnum contrarium est quedam natura, etiam aliud contrarium est quedam natura; sed bonum est quedam natura, malum autem opponitur bono non priuatiuè, sed contrariè, vt probat Aristoteles in prædicamentis, cap. de oppositis: ergo.

3. Tertio quod non est quedam natura, non agit: sed malum agit, & corrumpit bonum; ergo.

4. Quarto quod spectat ad perfectionem, vniuersi, est quedam natura: sed mala spectant ad perfectionem vniuersi, iuxta illud S. Augustini in Enchiridio: *Ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo, in qua etiam illud, quod malum dicitur, bene ordinatum, & suo loco positum eminentius commendat bona &c.* ergo.

5. Quinto videtur ex alia parte malum non esse in rebus. Nam si esset in rebus, vel esset ens, vel priuatio; sed neque est ens, neque priuatio iuxta illud Dionysii cap. 4. de Diu. nom: *Malum distat ab existente, & adhuc plus distat à non existente*: ergo.

6. Sexto si malum esset in rebus, esset ens quoddam, siquidem ens, & res conuertuntur: ergo si malum non est ens, res, & natura, non est in rebus.

7. Septimo Deus facit quod est melius: sed sicut albius est quod est impermixtius nigro, vt docet Arist. 3. Topic. cap. 4. sic melius est quod est impermixtius malo; ergo Deus facit bona non mixta malo, ac proinde in rebus à Deo factis non datur malum.

8. Octauo videtur malum non esse in bono, tanquam in subiecto. Nam bonum est existens; sed iuxta Dionysium cap. 4. de diu. nominibus malum non est existens, neque est in existentibus: ergo.

9. Nono vñ contrarium non est in alio contrario tanquam in subiecto: sed bonum est contrarium malo; ergo malum non est bono tanquam in subiecto.

10. Decimo sicut albedo reddit subiectum album, sic malum reddit subiectum malum; ergo si bonum esset subiectum mali, bonum esset malum, contra illud Isai. 5. *vt qui dicitis bonum malum, & malum bonum*.

11. Vndecimo videtur malum corrumpere

Aaa 2

perc

pere totum bonum. Nam vnum contrarium corrumpit totaliter aliud contrarium, ac præsertim cum non est infinitum, paulatim illud minuendo, totaliter absumit.

12. Respondeo, quod hic agimus de malo, in quantum abstrahit à malo physico, vel morali, quod malum morale est peccatum. Circa malum igitur abstrahens à physico, & morali plures sunt quæstiones. Primo quæritur, vtrum malum formaliter sit ens, & natura quædam, an potius sit negatio, priuatio, ac remotio entis?

13. Dicendum cum S. Thoma art. 1. quæst. 48. malum formaliter non est ens, ac natura, sed est negatio, vel priuatio, ac remotio entis.

Probatur: nam omne ens in quantum ens, & omne esse in quantum esse est bonum: siquidem omnia appetunt esse: bonum autem est, quod omnia appetunt, vt Aristoteles docet 1. Ethic. cap. 1. ex eoque omnes; sed nullum malum ex sua ratione formaliter est bonum: ergo nullum malum ex sua ratione formaliter est ens, ac proinde nec est natura, vel essentia, quæ dicitur ab esse: sed neque potest dici, quod malum ex sua ratione formaliter præcindat ab ente, & non ente, alioquin præcinderet etiam à bono, ac non bono: ergo malum ex sua ratione formaliter est non ens, adeoque est negatio, vel priuatio, ac remotio entis, vt iam explicabitur. Ideo Sanctus Dionys. cap. 4. de diuinis nominibus dicit: *Malum est non existens, neque bonum*. Confirmatur ex patribus Græcis, & Latinis vnanimiter docentibus malum non esse ens, quorum testimonia commodius referentur infra in tract. de peccatis.

14. Quæritur secundo, vtrum in rebus, ac entibus inueniatur malum?

Respondeo affirmatiue cum Sancto Thoma hoc art. 2. quæst. 48. Probatur: nam vt cum Sancto Thoma quæst. 47. art. 2. diximus quæst. 11. proxime præcedenti num. 16. ad perfectionem vniuersi requiritur inæqualitas rerum, & vt dentur omnes gradus entium, & bonorum; sed primus gradus entium, & bonorum est entium, quæ non possunt deficere à suo esse, & perfectione: secundus gradus est entium, quæ possunt deficere à suo esse, & perfectione; ergo ad perfectionem vniuersi spectat, vt dentur etiam entia, quæ possunt deficere à suo esse, & perfectione; sed ex eo, quod dentur entia, quæ possunt deficere, sequitur, quod aliquando deficient, sicut ex eo, quod dentur entia, quæ possunt corrumpi, sequitur, quod aliquando corrumpantur; deficere autem à bono debito habet rationem mali; ergo ex perfectione vniuersi sequitur, quod detur in rebus malum corruptionis, ac defectus à bono debito.

15. Quæritur tertio, vtrum quælibet remotio boni habeat rationem mali?

Respondeo cum Sancto Thoma artic. 3. quæst. 48. remotionem boni posse accipi tum negatiue, tum priuatiue, ac non puram nega-

tionem, sed solam priuationem boni esse malam, & habere rationem mali. Probatur: nam si pura negatio boni esset mala, sequerentur duo absurda. Primum est, quod ea, quæ nullo modo sunt, essent mala, & malum aliquod haberent; ex. gr. quod alter mundus esset malus, Angeli possibiles, & non existentes essent mali, & malè se haberent, quod est absurdum, & contra communem sensum. Secundo sequeretur, quod quælibet res esset mala, & malè se haberet ex eo præcisè, quod non habet bonum alterius rei: ex. gr. quod homo esset malus ex eo, quod non habet bonum, & perfectionem Angeli; bruta animalia essent mala, & malè se haberent ex eo, quod non habent bonum, & perfectionem hominis. Sola igitur priuatio boni debiti rei habet rationem mali, eo pacto, quo cæcitas est mala animali, quia priuat animal potentia visua debita.

16. Quæritur quarto, vtrum malum sit in bono, tanquam in subiecto?

Respondeo affirmatiue cum S. Thoma art. 3. quæst. 48. Probatur: nam idem est subiectum priuationis, & formæ, siquidem priuatio aufert formam à subiecto capaci habendi formam, eo pacto, quo cæcitas aufert potentiam visiuam ab animali capaci habendi potentiam visiuam; sed subiectum commune priuationis, & formæ est in potentia ad priuationem, & formam, ac proinde est capax formæ; capacitas autem formæ, cum sit capacitas boni, est bona: ergo subiectum commune priuationis, & formæ est bonum: ergo malum cum sit priuatio, est in subiecto capaci formæ, ac boni, quod subiectum est bonum, ac proinde malum est in bono, tanquam in subiecto. Ideo August. in Enchirid. cap. 14. dicit, *quod malum non est nisi in bono*.

17. Quæritur quinto, vtrum bonum subiecti totaliter auferatur per malum.

Respondeo cum S. Thoma art. 3. quæst. 48. in subiecto posse considerari triplex bonum; primò, quodquod malum totaliter auferatur: secundum quod per malum diminuitur, sed non auferatur totaliter; tertium, quod nec totaliter auferatur, nec diminuitur.

18. Probatur, & explicatur, tum in physicis, tum in moralibus. Cæcitas est malum, per quod totaliter ab animali auferatur bonum potentiæ visiuæ. Bonum habilitatis accidentalitatis animalis ad videndum consistens in quibusdam dispositionibus, potest non auferri totaliter per cæcitatem, sed minui, inductis contrariis dispositionibus. At ipsum subiectum, cæcitatibus, quod cum habeat capacitatem videndi, est bonum, per cæcitatem non auferatur, nec minuitur. Proportionaliter per peccatum mortale, quod est malum morale, auferatur totaliter bonum gratiæ, & amicitiae diuinæ. Bonum habilitatis accidentalitatis animæ ad gratiam non totaliter auferatur, sed minuitur. Cum enim peccata sint impedimentum gratiæ, quo plura committuntur peccata, eo anima habet

habet maius impedimentum ad recipiendam gratiam, & amicitiam diuinam, ac proinde eo est minus apta, & habilis ad gratiam, & amicitiam diuinam propter impedimentum interpositum. Bonum capacitatis radicalis recipiendi gratiam, & amicitiam diuinam, quod bonum identificatur cum ipsamet anima, vel est proprietas animæ, nec totaliter aufertur, nec minuitur per peccatum. Explicat hoc ipsum Sanctus Thomas exemplo physico. Quo plura corpora opaca interponuntur inter Solem, & aerem, eo magis, & magis minuiturabilitas aeris ad hoc, ut illuminetur à Sole, & si possent interponi corpora opaca plura, & plura in infinitum,abilitas illa minueretur magis, & magis in infinitum;abilitas tamen radicalis aeris consilens in eius diaphanitate, nec totaliter auferretur, nec minueretur; sed peccata sunt quædam obstacula inter nos, & Deum, impediencia ne Deus nos illuminet lumine gratiæ; ergo quo plura, & maiora peccata in nobis sunt, eo magis, & magis minuitur in nobisabilitas accipiendi à Deo lumen gratiæ; sedabilitas, & capacitatis radicalis gratiæ identificata cum ipsa essentia animæ, vel ad essentiam animæ consequens per modum proprietatis neque totaliter aufertur, neque minuitur; ergo malum peccati non corrumpit totum bonum subiecti, in quo peccatum est. Ideo S. August. in Enchirid. cap. 12. dicit, *malum non potest totaliter consumere bonum*.

19. Quæritur sexto, utrum malum præsertim morale, licet formaliter non sit ens, & bonum, sed priuatio, tamen semper realiter identificetur cum aliquo alio bono?

Respondeo, quod de hac quæstione ex professo egi in tractatu de peccatis, quæst. 30. ubi examinaui quasdam alias quæstiones, & explicauimus etiam, quo pacto mala physica erroris, doloris &c. consistant non in aliquo positiuo, sed in priuatione. Ideo nihil hic addendum, ac solum respondendo obiectionibus soluendæ sunt aliæ quædam quæstionculæ.

20. Ad 1. in quo quæritur, quo pacto malum si non est ens, & natura quædam, dicatur esse quoddam genus, & quædam differentia constitutiuæ speciei præsertim in moralibus. Dicendum primò cum S. Thoma art. 1. qu. 48. in respons. ad 1. quod Aristoteles præsertim in libris Logicis asserre solet exempla, non solum ex proprijs sententijs, sed etiam ex opinionibus aliorum Philosophorum, quæ eo tempore circumserebantur, tanquam probabiles; sed Pythagorici existimabant malum esse naturam quandam, ac proinde esse propriè genus; ergo non est mirum, quod Aristoteles in Prædicamentis attulerit bonum, & malum ut exempla duorum summorum generum contrariorum. Secundo respondet ibidem Sanctus Thomas bonum, & malum dici duo genera, non simpliciter, & propriè, sed secundum quid, & abusiue. Explicatur: Ex Aristotele 4. metaphysicæ t. 4. & 10. metaphysicæ t. 15. prima contrarietas est habitus, & priuatio, in quan-

tum omnia contraria comparantur, sicut perfectum, & imperfectum, ac proinde sicut forma, & perfectio, & priuatio formæ, ac perfectionis. Malum igitur licet sit priuatio boni, adeoque simpliciter non sit genus, aliquo pacto dicitur genus secundum quid, sicut etiam priuatio est genus quoddam secundum quid, & impropriè. Dum rursus quæritur, quo pacto malum, si non est res, & natura quædam, dicatur differentia constitutiuæ speciei. Respondet Sanctus Thomas in resp. ad 2. malum in moralibus esse differentiam constitutiuam speciei actus moralis, non ratione sui, sed ratione alicuius boni adiuncti. Ratio est, quia nemo intendens ad malum operatur, ac proinde qui peccat, intendit aliquod bonum, propter quod facit actum malum; sed actus habent speciem à fine; ergo differentia constitutiuæ actus moralis in sua specie non est malum, sed bonum adiunctum malo: e. g. actus intemperantiæ constituitur in sua specie, non per negationem rectitudinis debitiæ, sed per delectabile sensui, quod intemperans intendit contra ordinem rationis. At actus moralis per malitiam, & priuationem rectitudinis debitiæ, si propriè loquamur, non tam constituitur in specie, quæ ex suo conceptu est quædam perfectio, & pulchritudo, quam in negatione speciei, pulchritudinis, ac perfectionis moraliter debitiæ, ut magis explicabitur in tractatu de peccatis.

20. Ad 2. Respondeo ex dictis, distinguendo minorem: malum est contrarium bono ratione sui, nego; est contrarium bono ratione actus adiuncti, concedo; & distingo consequens: ergo malum est quædam natura formaliter ratione sui, nego; ratione actus, quem priuat debita rectitudine, concedo. Malum morale formaliter cum sit priuatio boni, non opponitur bono contrariè, sed priuatiue; sed cum sit priuatio adiuncta actui habenti speciem à fine, ratione actus, cui aduenit, opponitur bono contrariè, & ratione actus est quædam natura, & quoddam ens. Malum igitur formaliter est priuatio, & non est quædam natura: at malum materialiter, siue actus, qui per priuationem debitiæ rectitudinis constituitur malus, est quædam natura, ut magis explicabitur in Tractatu de peccatis, quæst. 30. Aristoteles dicens malum opponi bono, non solum priuatiue, sed contrariè, loquitur de malo sumpto materialiter, non de ipsa formali malitia. Et quia inter contraria datur medium, & datur regressus ex vno contrario ad aliud, ideò dicit, quod inter malum, & bonum præsertim morale, datur medium, & potest quis postquam ex bono factus est malus, iterum fieri bonus, cum ex priuatione non detur regressus ad habitum. Neque enim cæcus naturaliter potest recuperare visum. Verum plura, quæ per modum exempli Aristoteles dicit in Prædicamentis, alijsque libris logicæ, dicit non tam ex propria sententia, quam ex receptis opinionibus antiquorum, ut cum Sancto Tho-

Tho-

Thoma diximus in resp. ad 1. num. 20. Ideo his defendendis non est immorandum.

22. Ad 3. in quo quaeritur, quo pacto malum, si non est natura quaedam, agat, & corrumpat bonum. Respondet Sanctus Thomas, quod agere potest fumi tripliciter, nimirum, formaliter, actiue, finaliter. Hoc posito, priuatio potest agere formaliter, eo pacto, quo cecitas formaliter se ipsa aufert visum: ergo non est mirum, quod malum etiam, in quantum est priuatio formaliter se ipso excludat bonum oppositum. At priuatio efficienter non agit ratione sui, sed ratione formae adiunctae, eo pacto, quo priuatio frigoris in aqua calefacta potest efficienter calefacere ratione caloris adiuncti: & sic etiam malum peccati potest agere efficienter ratione actus adiuncti, cui inest talis priuatio priuans actum debita rectitudine morali. Rursus malum ut malum non potest agere, & mouere finaliter ad operandum, quia nemo intendens ad malum operatur: at ratione boni adiuncti potest finaliter mouere ad operandum, eo pacto, quo malum peccati ratione voluptatis adiunctae actioni peccaminosae mouet ad peccandum.

24. Ad 4. Ex principiis positis, distinguo maiorem: quod per se, & ratione sui spectat ad perfectionem vniuersi, est natura quaedam, concedo: quod per accidens, & ratione boni adiuncti spectat ad perfectionem vniuersi, est natura quaedam, nego maiorem; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Malum spectat ad perfectionem vniuersi, non per se, & ratione sui, sed solum ratione boni adiuncti, ideoque secundum se non est formaliter ens, & natura, sed solum habet adiunctum sibi aliquod ens, & aliquam naturam.

25. Ad 5. Iam num. 13. 14. & 15. dictum est malum ita esse in rebus, ut non sit ens, neque pura negatio, sed priuatio. Hoc autem significat Dionysius citatis verbis dicens, quod malum distat ab existentibus, quia nimirum non est ens, ac distat etiam à non existentibus, quia non est pura negatio, sed priuatio connotans ens, & bonum, tanquam subiectum, in quo est.

26. Ad 6. Respondet Sanctus Thomas art. 2. quaest. 48. in resp. ad 2. malum esse ens, in quantum ens significat verum, non autem esse ens, in quantum ens significat entitatem, quae diuiditur in decem praedicamenta. Iam omnes priuationes primo modo sunt ens, & sunt in rebus, puta cecitas verè dicitur esse in oculo. At priuationes secundo modo non sunt ens, quia non sunt entitates. Doctrina autem haec, quod ens dicatur duobus modis explicatis, desumpta est ex Aristotele 5. Metaph. tex. 14. Addit Sanctus Thomas: Propter huius distinctionis ignorantiam aliqui considerantes, quod aliqua res dicuntur mala, vel quod malum dicitur esse in rebus, crediderunt, quod malum esset res quaedam.

27. Ad 7. Distinguo maiorem: Deus facit,

quod est melius formaliter respectu totius; concedo: materialiter, & quoad singulas partes, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Deus facit melius respectu totius vniuersi; sed ad perfectionem vniuersi spectat, ut dentur omnes gradus, ac ordines rerum, ac proinde ut non solum dentur incorruptibilia, & non potentia deficere; sed etiam corruptibilia, & potentia deficere: ergo Deus debet facere etiam corruptibilia, ac potentia deficere. Et quia prouidentia non est naturam destruere, sed saluare, ideo Deus aliquando permittit, ut naturaliter corruptibilia corrumpantur, potentia deficere deficient, & sic eueniant mala corruptionis, defectus &c. Rursus, ut dicit S. Augustinus in Enchiridio cap. 10. *Deus est ita potens, quod etiam bona potest facere de malis*; ergo non debet impedire multa mala, sine quibus non essent multa bona, quibus vniuersum valde perficitur. Ut enim dicit Sanctus Thomas *non generaretur ignis nisi corrumpetur aer, neque laudaretur iustitia vindictiua, & patientia sufferens, si non esset iniquitas*. Sed haec magis explicata sunt supra quaest. 55.

28. Ad 8. Dionysius dicens malum non esse in existentibus, negat solum malum esse in existentibus, tanquam partem, vel proprietatem rei naturalis existentis: at non negat malum esse in rebus existentibus, tanquam priuationem priuantem rem existentem aliquo bono.

29. Ad 9. distinguo maiorem: contrarium auferens aliud contrarium, non est in contrario ablato, tanquam in subiecto, concedo; contrarium non auferens aliud contrarium, sed illi nocens, idque priuans aliquo bono, non est in alio contrario, tanquam in subiecto, nego maiorem: concedo minorem; & nego consequentiam. Dupliciter vnum potest dici contrarium alteri, primo tanquam illud auferens à subiecto communi, eo pacto, quo calor est contrarius frigori, quia calor frigus expellit à subiecto receptiuo caloris, & frigoris. Contrarium in hoc sensu non est tanquam in subiecto in alio contrario, quod auferit, puta calor non est in frigore, tanquam in subiecto. Secundo vnum dicitur contrarium alteri, tanquam illi nocens, illudque priuans suo bono. In hoc sensu calor est contrarius aquae, in quantum nocet aquae, eamque priuat suo bono, hoc est suo frigore naturali. Malum igitur non est tanquam in subiecto in bono, quod expellit à subiecto, sed est tanquam in subiecto in bono, cui nocet, in quantum illud priuat suo bono: puta malum febris licet sit contrarium animali, est in animali tanquam in subiecto bono, cui nocet, priuando animal bono sanitatis.

30. Ad 10. concedo, quod illud, quod est bonum secundum suam naturam recipiens malum, constituitur malum per malum adiunctum, quod non repugnat. E. gr. Angelus ita est bonus secundum naturam, ut per peccatum

peccatum adiunctum euadat malus malo culpa. Non autem repugnat, ut idem sit bonum bono naturæ, & sit simul malum malo culpæ. Isaïas dicens: *Vae qui dicitis bonum malum, loquitur de ijs, qui dicunt esse mala, quæ verè non sunt mala, sed bona, ut cum quis dicit hominem iustum, & bonum esse iniustum, & malum, vel mendacium, quod est malum asserit esse bonum, aut actum liberalitatis, qui est bonus, esse malum.*

31. Ad 11. Iam dictum est malum non minueri bonum, cui inheret tanquam subiecto; ergo non est mirum, quod illud totaliter non corrumpat.

QVÆSTIO CXXIV.

Virum malum sufficienter diuidatur per culpam; & utrum culpa sit maius malum, quam pena?

3. Th. q. 48. a. 5. & 6.

1. **V**idetur malum non sufficienter diuidi in culpam, & poenam: primò enim res carentes ratione, ac præsertim bruta animalia possunt pati plura mala doloris, vulnèrum, mortis; sed bruta non sunt capacia culpæ, & proinde neque poenæ, quæ connotat culpam, illamque supponit: ergo.

2. Secundo si dicatur, quod dum malum diuiditur in culpam, & poenam, diuiditur malum, non absolute, sed in quantum est malum agentium voluntariorum, contra est, quia etiam agentia voluntaria possunt pati multa mala, quæ neque habeant rationem culpæ, neque poenæ; puta homo in pura natura posset pati mala morborum, mortis &c. quæ neque essent culpa, neque poena.

3. Tertiò Adam, dum fuit tentatus à muliere, mulier à serpente, passus est malum tentationis; sed tentatio illa respectu Adami non habuit rationem culpæ, quia præuenit culpam, neque habuit rationem poenæ, quia poena non infligitur ante culpam, sed post: ergo.

4. Quarto ex Augustino in Enchiridio omne malum nocet; sed omne, quod nocet, est penale; ergo omne malum est penale, ac proinde malum culpæ includitur in malo poenæ.

5. Respondeo, quod ex dictis quæst. superiori, num. 13. malum est privatio boni; sed bonum simpliciter est obiectum voluntatis; ergo tum bonum, tum malum simpliciter dicuntur respectu creaturarum rationalium, quæ sola habent voluntatem. Dum igitur quærimus, utrum malum diuidatur sufficienter in malum culpæ, & poenæ, quærimus, utrum malum spectans ad creaturas rationales, & habentes voluntatem, sufficienter diuidatur in malum culpæ, & poenæ.

6. Dicendum cum Sancto Thoma: ma-

lum proprium rerum rationalium, & habentium voluntatem, sufficienter diuiditur in malum poenæ, & culpæ.

Probatur primò: nam sola rationalia, & habentia voluntatem sunt capacia culpæ, & consequenter sunt capacia poenæ, quæ puniuntur propter culpam: ergo malum proprium rerum rationalium, & habentium voluntatem, diuiditur sufficienter in poenam, & culpam.

7. Probatur secundo: nam agentia rationalia possunt moraliter deficere in suis actionibus liberis, & quarum habent dominium, ita ut liberè omittant operationes debitas, vel faciant operationes carentes debita rectitudine; sed hoc est malum culpæ; ergo. Rursus per culpam merentur malum poenæ, quo priuentur sine debito, nimirum felicitate, & alijs bonis debitis; ergo proprium rerum rationalium est etiam malum poenæ. Mala, quæ neque habent rationem culpæ, neque poenæ, possunt etiam conuenire rebus irrationalibus, ac proinde non sunt propria rationalium.

8. Addo culpam consistere in hoc, quod quis voluntariè, & liberè faciat malum, quod debet non facere: poena autem consistit in hoc, ut inuoluntariè, & contra suam voluntatem patiatur malum, quod non vult, aut priuetur bonis, quæ maximè vult, & præsertim ultimo fine, hoc est felicitate. Sed de his magis ex professo agendum in tractatu de peccatis.

9. Articulo sexto quæst. 48. quærit Sanctus Thomas, utrum habeat plus de ratione mali poenæ, quam culpa. Sed quia de hac quæstione ex professo disputauimus in tractatu de peccatis quæst. 34. nihil hic est addendum.

10. Ad 1. concedo, quod res irracionales possunt pati multa mala, quæ respectu ipsarum neque habent rationem culpæ, neque poenæ. Sed iam num. 5. dixi, quod hic agimus non de malo communi etiam rebus irrationalibus, sed de proprio rerum rationalium habentium voluntatem, & hoc solum asserimus sufficienter diuidi in culpam, & poenam.

11. Ad 2. concedo, quod res etiam rationales, in quantum conueniunt cum rebus irrationalibus in hoc, quod possunt physicè deficere à suo bono, possunt pati aliqua mala, purè physica, quæ neque habeant rationem culpæ, neque poenæ. Solum igitur asserimus, quod in quantum creaturæ rationales differunt à rebus irrationalibus in hoc, quod possunt deficere moraliter, sunt capaces mali specialis, quod diuiditur in malum culpæ, & malum poenæ, ut explicatum est. Addo, quod de facto mala physica mortis, morborum, dolorum &c. quæ patimur, sunt poenæ peccati originalis, vel peccatorum personalium.

12. Ad 3. Tentatio Adami, si Adam non consensisset, non illi nocuisset, sed profuisset, ac proinde non habuisset rationem mali, quia verò consensit, habuit rationem culpæ, ac proinde in quantum fuit mala, & nociua, fuit

fuit mala malo culpæ; respectu verò tentantis, & volentis inducere ad peccandum, tentatio est culpa.

13. Ad 4. Etiam malum culpæ per hoc, quod sit malum culpæ nocet, cum priuet hominem debito bono, neque per hoc præcisè, quod quis peccando sibi noceat, punitur: ergo malum culpæ differt à malo poenæ. Quo pacto autem ipsum peccatum possit habere rationem poenæ, qua puniatur aliud peccatum, alibi est explicandum.

QVÆSTIO CXXV.

Vtrum bonum tum creatum, tum etiam increatum, quod est Deus, possit esse causa mali physici, vel moralis?

S. Th. qu. 49. art. 1. & 2.

1. **V**idetur bonum non posse esse causam mali, primò quia vnum contrarium non potest esse causa alterius contrarij; sed bonum est contrarium malo: ergo.

2. Secundo effectus deficiens non potest causari nisi à causa deficiente; sed malum est effectus deficiens; ergo non potest causari nisi à causa deficiente: sed causa deficiens est mala: ergo malum non potest causari nisi à malo. Ideò Christus Math. 7. dixit: *Non potest arbor bona malos fructus facere*: & Dion. cap. 4. de diuinis hominibus dicit: *malum non habet causam*.

3. Tertio videtur, quod si bonum creatum esset causa mali, Deus ipse, qui est summum bonum, esset prima causa omnium malorum. Nam causa causæ est causa causati: sed Deus est prima causa omnis boni creati: ergo si bona creata sunt causæ malorum, Deus est prima causa malorum. Ideò Isai. 45. Deus de se ipso dicit: *Ego Dominus, & non est alius Deus, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum*: & Amos 3. dicitur: *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit*.

4. Quarto Aristot. 2. physicae tex. 10. dicit idem est causa salutis navis, & naufragij; sed Deus est causa salutis omnium rerum; ergo est etiam causa mali, & perditionis omnium rerum.

5. Respondeo, quod primò potest quæri, vtrum malum habeat causam?

Respondeo cum Sancto Thoma art. 1. qu. 49. omne malum aliquam habere causam. Ratio est, quia vt dictum est supra, quæst. 12. num. 15. & 16. malum est priuatio, & defectus boni in subiecto, quod habet aptitudinem, & debitum habendi tale bonum: sed nullum subiectum potest deficere à bono, quod potest, ac debet habere, nisi sit aliqua causa remouens illud à tali bono: e. gr. graue, cui debetur locus deorsum vt illi bonus, non potest remoueri à loco deorsum, nisi sit aliqua causa mouens illud deorsum:

aqua, cui debetur frigus vt suum bonum, non potest remoueri à suo frigore naturali, nisi sit aliqua causa illam calefaciens, & sic priuans suo frigore naturali: ergo &c. Rursus graue, cui bonus, ac debitus est motus deorsum, non potest deficere à motu deorsum, nisi sit aliqua causa impediens, ne moueatur deorsum: ergo.

6. Quæri potest secundo, vtrum causa mali debeat esse aliquod bonum?

Respondeo affirmatiuè iuxta illud S. August. lib. 1. contra Iulianum, cap. 9. *Non fuit omnino, vnde eriri posset malum, nisi ex bono*. Ratio est, quia causa agens, vel quasi agens agit ex aliquo fine; sed solum bonum habet rationem finis, nam nemo intendens ad malum operatur; ergo causa agens, vel quasi agens mali habet pro fine bonum; sed causa habens pro fine bonum eo ipso est bona; ergo causa agens, vel quasi agens mali, est aliquod bonum. Causa etiam finalis mali est aliquod bonum; si quidem nemo intendens ad malum operatur, ac proinde malum semper fit ex fine alicuius boni, eo pacto quo quilibet peccans, peccando habet pro fine consecutionem alicuius boni. Causa etiam materialis, seu subiectum mali est aliquod bonum, vt dictum est quæst. 12. num. 16. Sola ergo causa formalis, vel quasi formalis mali est malum, cum sit priuatio boni, vt dictum est qu. 123. num. 22. Verum sicut malum non est forma, sed priuatio formæ, sic si propriè, & non abusiue loquamur, malum non constituitur per causam formalem, sed per priuationem causæ formalis.

7. Quæri potest tertio, vtrum bonum, quod est causa agens, vel quasi agens mali, sit causa per se, vel solum per accidens mali?

8. Respondeo, quod bonum est causa mali, non per se, sed solum per accidens. Probatur: nam causa per se est, quæ operatur ex intentione effectus, quæ autem operatur non ex intentione effectus, sed intendens aliquid aliud, est causa solum per accidens effectus, quem non intendit; sed causa mali nunquam operatur intendens malum, sed intendens bonum; ergo. Confirmatur, & explicatur tum in malis physicis, tum in moralibus. Nam causæ physicae, dum causant corruptionem, non intendunt corruptionem, quæ est malum, sed generationem, ex qua deinde sequitur corruptio: e. gr. ignis corrumpens lignum non intendit corrumpere lignum, sed intendit producere ignem: & quia ex productione ignis sequitur corruptio ligni, & ex forma ignis introducta in materiam sequitur in eadem priuatio formæ ligni, per accidens causat corruptionem ligni, & priuationem formæ ignis. Similiter claudus dum causat in sua ambulatione defectum, & malum claudicandi, intendit bonum ambulationis: & quia habet potentiam ambulationis defectuosam, per accidens, & præter intentionem causat in ambulatione defectum claudicationis. Omnis

nis etiam peccans intendit aliquod bonum, & per accidens causat in suo actu malum moralis malitiæ; quod non intendit, sed solum accipiat, ut dictum est in tractatu de Peccatis, quæst. 30.

9. Quæri potest quarto, utrum Deus, qui est summum bonum, sit causa mali?

Respondeo triplex posse considerari malum. Primum est malum culpæ; secundum est malum pænæ; tertium est malum physicum corruptionis &c.

10. Hoc supposito, dicendum primo: Deus malum culpæ causat per accidens, ac purè permittendo. Probat: nam peccans malum culpæ causat, deficiendo in sua actione ab eo, quod debet; sed Deus cum sit summum bonum, non potest in sua actione deficere; ergo non potest causare malum culpæ, nisi per accidens, & purè illud permittendo propter aliquod bonum. Deus autem permittendo malum culpæ, ac illud non impediendo, ut ex malis faciat plura bona, non deficit, iuxta illud Augustini in Euchirid. cap. 27. *Deus melius iudicauit de malis bona facere, quam mala nulla esse permittere.* Vide quæ de hoc puncto diximus supra quæst. 52. & quæ dicemus infra in tractatu de malitia peccati.

11. Dicendum secundo: Deus malum pænæ causat etiam quodammodo per accidens; ita ut illud velit solum ex suppositione peccati: sed facta illa suppositione, vult malum pænæ propter bonum iustitiæ. Probat: nam ex dictis malum peccati Deus non vult, sed purè permittit; sed pœna ex suppositione culpæ continet bonum iustitiæ, quod bonum Deus vult; ergo ex suppositione culpæ Deus vult malum pænæ. Deus ergo malum culpæ non vult, sed purè permittit; malum pænæ non vult, nisi ex suppositione non volita, sed purè permittit: at quia pœna ex illa suppositione continet bonum iustitiæ, ex illa suppositione vult, & amat malum pænæ propter bonum iustitiæ.

12. Dicendum tertio: Deus mala corruptionis, & alia mala physica causat, & vult quasi per accidens, in quantum non vult illa propter se, sed propter perfectionem, & ordinem vniuersi.

Probat, & explicatur. Nam Deus præcipue vult, & intendit ordinem, & perfectionem vniuersi; sed ad ordinem, ac perfectionem vniuersi spectat, ut sint aliqua, quæ possint deficere, & corrumpi, & ut aliquando corrumpantur, & deficient; ergo Deus vult, & causat corruptiones, & defectus, sed per accidens, in quantum hæc non vult propter se, sed propter bonum ordinis. Ideo 1. Reg. 2. dicitur: *Dominus mortificat, & viuificat*, quia causat etiam mortem, & corruptionem, sed per accidens, & propter bonum ordinis, ut explicauimus. Dum igitur Sap. 1. dicitur: *Deus mortem non fecit*, si intelligatur de morte brutorum, significatur, quod non fecit mor-

tem, illam intendens propter se, sed solum propter bonum ordinis vniuersi: si autem intelligatur, ut debet intelligi, de morte hominis, significatur, quod mortem hominis solum vult, ut pœnam peccati, & ex suppositione peccati, siquidem si Adam non peccasset, homines non morerentur.

13. Concluditur, quod Deus mala causat solum per accidens, sed non eodem modo per accidens causat omnia mala. Malum enim culpæ causat per accidens, in quantum illud non vult, sed purè permittit; malum pænæ causat per accidens, quatenus illud non vult, nisi ex suppositione culpæ, quam non vult, sed purè permittit. Malum corruptionis, & alia mala physica causat per accidens, in quantum non vult illa propter se, sed propter bonum ordinis vniuersi.

14. Ad 1. distinguo maiorem: vnum contrarium non causat per accidens aliud contrarium sibi, & in quantum non est contrarium, nego; non causat per se aliud contrarium sibi, & in quantum est contrarium, concedo maiorem: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Vnum contrarium non causat per se aliud contrarium sibi, sed potest illud causare per accidens, eo pacto, quo frigus propter antiperistatium aliquando per accidens causat calorem. Rursus vnum contrarium potest per accidens causare contrarium, non sibi, sed alteri, quod contrarium passo, agenti sit proficuum, & vtile; eo pacto, quo Leo viuens causat mortem, & corruptionem alterius animalis, ut illud comedat, & tunc mors, & corruptio alterius animalis non est contraria Leoni, sed solum est contraria animali occiso. Demum dum quis peccat, causat peccatum ipsi peccanti contrarium, & nocium, sed non vult peccatum, in quantum est nocium, sed in quantum apprehendit illud, ut vtile, vel delectabile &c.

15. Ad 2. distinguo maiorem: effectus deficiens non potest procedere, nisi à causa deficiente, defectu saltè negatiuo, concedo; defectu priuatiuo, nego; concedo minorem; & distinguo eodem pacto consequens: ac distinguo subsumptum; causa deficiens defectu priuatiuo est mala, transeat; deficiens defectu purè negatiuo, nego; & nego consequentiam. Nulla res est mala per defectum purè negatiuum, puta per hoc, quod careat bono indebito: e. gr. equus non est malus per hoc, quod careat intellectu, qui indebitus est equo, sed solum est malus, cum caret perfectionibus equo debitis, puta perniciatate ad currendum, aptitudine ad gestandum sefforem, & ad pugandum &c. Hoc supposito, vel possumus loqui de effectibus malis physicè, & in genere naturæ, vel de effectibus malis moraliter, in genere moris. Effectus mali in genere naturæ non procedunt, nisi à causa mala in genere naturæ, puta carente debita perfectione, vel habente impedimentum ad perfectè operandum. Causa enim naturalis, nisi careat

Bbb debita

debita perfectione, vel impediatur ab alia causa potentiori, quod ipsum est malum, semper producit effectum bonum, & suæ naturæ convenientem, adeoque effectus physicè malus privatiuè supponit in causa aliquod malum, privatiuum, quod malum physicum privatiuum causatum est per accidens à causa bona, vt explicatum est num. 7. Si loquamur de effectibus malis moraliter, non debent procedere à causa moraliter, vel physicè mala, ex eo, quod careat perfectione moraliter, vel physicè debita, sed sufficit, vt procedant à causa, quæ careat perfectione indebita impeccabilitatis, carentia purè negatiua. Causa autem ex eo, quod careat impeccabilitate indebita, non est mala, sicut equus non est malus per hoc, quod careat rationalitate indebita. Angeli igitur, qui antequam peccarent, erant boni in suo ordine, sed non optimi, cum essent peccabiles, causarunt in se malum peccati, quo constituti sunt moraliter mali. Idem dic de Adamo. Dum Matth. 7. dicitur, *Non potest arbor bona malos fructus facere*, vt docet August. lib. 1. contra Iulian. cap. vltimo, nomine arboris bonæ intelligitur non potentia, sed actus voluntatis bonus, qui non potest facere externam operationem moraliter malam, siquidem externa operatio eo ipso, quod procedit ab actu voluntatis bono, & honesto, denominatur honesta, & bona. Dionysius dicens, quod *malum non habet causam*, significat, quod non habet causam per se, sed per accidens, siquidem nemo intendens malum operatur, vt dictum est nu. 7. Addo, quod malum non habet causam efficientem, sed deficientem.

16. Ad 3. nego, quod si bonum creatum est causa mali, Deus sit causa omnium malorum, nisi per accidens malorum physicorum, ac purè permissiua malorum moralium, vt explicatum est num. 9. 10. 11. & 12. Dum opponitur: causa causæ est causa causati; distinguo, secundum eundem modum causandi, nego; secundum proportionalem, concedo. Deus fuit causa Angelorum, qui peccarunt, & peccando defecerunt; at Deus peccatum Angelorum purè permisit, ideoque purè per accidens, & permissiue illud causans, non defecit, neque peccauit, sed honestissime operatus est, prout decebat ad bonum vniuersi. Quidquid igitur est boni, entitatis, & perfectionis in actione mala, reducitur ad Deum, tanquam ad primam causam; quidquid est defectus, & mali, reducitur in causam secundam deficientem, eo pacto, quod cum quis claudicat, quidquid est boni in claudicatione tribuitur potentia: vitium autem claudicationis tribuitur vitio potentia: motiua. Dum Isaia 45. Deus dicit de se ipso: *Ego Dominus, faciens pacem, & creans malum*, loquitur de malo poenæ, quod Deus ex suppositione peccati purè permissi vult, & amat propter bonum iustitiæ, vt dictum est num. 10. non autem de malo culpæ, quod

non vult, neque amat, sed purè permittit in 15. Ad 4. Gubernator tunc est causa moralis submersionis navis, quando non facit id, quod requiritur ad salutem, & non submersionem navis, cum debeat illud facere; sed Deus nunquam omittit facere id, quod est necessarium, & debet facere ad salutem hominis, ideoque Isaia 5. dicit de se ipso: *Quid debui facere vineæ meæ, & non feci?* ergo Deus non est causa perditionis hominum, quæ proinde non tribuitur Deo, sed ipsi homini, iuxta illud Osee 13. *Perditio tua ex te Israel.*

QVÆSTIO CXXVI.

Virum sit vnum summum malum, quod sit causa omnis mali?

S. Th. qu. 69. art. 3.

1. **V**idetur, quod sicut datur vnum primum principium bonorum, quod est summum bonum, sic datur vnum primum principium malorum, quod sit summum malum. Primo enim effectus contrarii debent reduci ad primas causas contrarias; sed bona, & mala sunt effectus contrarii, iuxta illud Ecclesiast. 33. *Contra malum bonum est, & contra vitam mors, sic & contra iustum peccator;* ergo.

2. Secundo ex Aristotele 2. de Cœlo t. 18. si vnum contrarium est in rerum natura, etiā aliud est in rerum natura; sed in rerum natura est summum bonum causans omne bonum; summo autem bono est contrarium summum malum causans omne malum: ergo.

3. Tercio sicut in rebus datur bonum, & melius, sic datur malum, & peius: sed ex eo, quod datur bonum, & melius, infertur dari optimum, in ordine ad quod datur bonum, & melius: ergo ex eo, quod datur malum, & peius, infertur dari pessimum, in ordine ad quod datur malum, & peius.

4. Quarto quæ sunt bona per participationem reducuntur ad id, quod est bonum per essentiam; ergo quæ sunt mala per participationem reducuntur ad id, quod est malum per essentiam, quodque proinde est causa omnis mali.

5. Quinto quod est causa per accidens reducitur ad aliquam causam per se; sed bonum est causa mali solum per accidens; ergo reducitur ad aliquam causam mali per se, ac proinde datur aliquod malum, quod sit causa per se omnis mali.

6. Sexto malum effectus supponit malum in causa; sed non proceditur in infinitum; ergo datur primum malum, quod sit causa omnis mali.

7. Respondeo celebrem esse errorem Manichæorum, qui dixerunt dari duo prima principia, alterum bonum, quod sit causa omnium

omnium bonorum, alterum malum, quod sit causa omnium malorum.

8. Dicendum contra hunc errorem non posse dari malum, quod sit causa omnium malorum, sicut datur bonum, quod est causa omnium bonorum.

Probatur primo: nam ex dictis supra quæst. 17. non potest dari nisi vnum ens à se; sed si daretur primum principium malorum, darentur duo entia à se; ergo. Probatur minor: nam principium malum omnium malorum non posset esse ab vilo principio: non à principio bono; nam eo ipso non esset primum principium omnium malorum, cum ipsum esset malum, & esset ab alio principio bono; neque posset esse ab alio principio malo; nam eo ipso non esset primum principium omnium malorum, cum esset à priori principio malo; ergo primum principium malum omnium malorum deberet esse à se.

9. Probatur secundo: nam ex dictis quæstione 18. num. 15. & sequentibus, quod est à se, eo ipso, quod est à se, habet esse, & perfectionem illimitatam in omni genere; sed quod habet esse, & perfectionem illimitatam in omni genere, non potest esse malum, ac multo minus potest esse summum malum; ergo ens à se non potest esse malum, ac multo minus potest esse summum malum: sed primum principium malorum deberet esse à se: ergo non posset esse malum, multo minus posset esse summum malum, ac proinde repugnat malum, & summum malum, quod sit principium omnium malorum.

10. Probatur tertio: nam sicut primum principium bonum habet à se suum esse, & quidem subsistens, sic primum principium malum haberet à se suum esse, & quidem subsistens: sed vnicuique bonum est habere esse, præsertim à se, & subsistens; nam omnia appetunt esse: bonum autem est, quod omnia appetunt: ergo primum principium malum haberet bonum essendi à se, & per se essendi, ac proinde esset bonum, & maximum bonum. Confirmatur: nam esse, & essentia præsertim subsistens non possunt esse mala ei, quod habet esse, & essentiam; sed primum principium malum haberet esse, & essentiam per se subsistentem; ergo tale esse, & essentia non esset mala, sed bona primo principio malo, ac proinde primum principium malum, cum haberet esse, & essentiam ipsi bonam, non esset malum, sed bonum secundum suum esse, & secundum suam essentiam.

11. Probatur quarto: nam sicut primum principium bonorum est per se subsistens, & non est in subiecto, sic primum principium malorum deberet esse per se subsistens, & non in subiecto; sed malum non potest esse per se subsistens, sed debet esse in subiecto bono; nam non potest esse malum sibi, sed alteri, in quo sit, & quod prius aliquo bono; ergo primum principium malorum non potest esse malum.

12. Probatur quinto: nam sicut primum principium bonorum est summum, & perfectum bonum præhabens in se omnem bonitatem, sic primum principium malorum deberet esse summum, & perfectum malum, præhabens in se omnem malitiam; sed repugnat malum summum, & perfectum, præhabens in se omnem malitiam: ergo. Probatur minor: nam summum, & perfectum malum habet summam, & perfectam odibilitatem, sine vlla amabilitate, ac proinde habet summum meritum non essendi, & caret omni merito essendi; sed sicut quod habet summam amabilitatem, & meritum essendi, non potest non esse, sic quod habet summam odibilitatem, & meritum non essendi, non potest esse: ergo summum malum non potest esse, ac proinde est impossibile. Ideo Aristoteles 4. Ethic. cap. 5. dicit, quod si malum integrum sit, se ipsum destruet, imò destruet suam possibilitatem, quia eo ipso non poterit dari vlla ratio, ut sit, vel possit esse, ac neque ipsum quidem summum malum posset habere vllam inclinationem, & appetitum ad essendum. Ex proportionali ratione malum non potest esse destructum totius boni in subiecto. Nam eo ipso esset destructum sui subiecti, ac proinde sui ipsius, siquidem non potest esse, nisi in subiecto bono, ut dictum est quæstione 113. num. 16.

13. Probatur sexto. Nam perfecte malum, & nihil habens boni, eo ipso non posset esse principium vllius mali: ergo repugnat summum, & perfectum malum, quod sit principium omnis mali. Probatur antecedens: nam est impossibile, ut aliquid appetat, & intendat malum sub pura ratione mali, & non sub aliqua ratione boni; ergo ut perfectum malum causaret alia mala, deberet illa intendere sub aliqua ratione boni: sed eo ipso, quod deberet intendere malum sub ratione boni, esset bonum: nam quod ex sua natura intendit bonum, est bonum: ergo. Confirmatur: nam in tantum res appetunt bonum, in quantum bonum illis conuenit; sed bonum conuenit rei ratione alicuius bonitatis: ergo eo ipso, quod aliquid nihil haberet bonitatis, bonum illi non conueniret, ac proinde non haberet inclinationem, & appetitum boni.

14. Explicat deinde Sanctus Thomas, vnde nam ortus fuerit error dicentium dari duo prima principia. Primo errarunt, quia videntes vnum ens particulare esse nocium, & malum alteri, putarunt illud esse simpliciter nocium, & malum secundum suam naturam, quod est falsum. Ut enim aliquid sit malum secundum se, & secundum suam naturam, non sufficit, quod sit malum, & nocium alteri, si bonum sit sibi ipsi, & vniuerso. Ex gr. licet ignis comburat domum pauperis, & illi noceat, non est malus secundum suam naturam, cum sit bonus sibi ipsi, & vniuerso; ergo licet aliqua res noceat alteri, cum tamen conducat ad bonum vniuersi, causa prima, quæ

B b b 2 illam

illam producit propter bonum vniuersi, non est mala, sed bona, & optima. Secundò errarunt, quia videntes effectus contrarios produci à causis particularibus contrarijs, putarunt, quod etiā debent produci à primis causis contrarijs. At ipsa contraria cum conueniant in hoc, quod conducant, & sint necessaria ad bonum vniuersi, debent produci ab vna causa communi vniuersi, quæ intendat bonum totius vniuersi, adeoque primum principium contrariorum debet esse vnum. Tertio ex eo, quod peccatum sit simpliciter malum, intulerunt eius causam immediatam, ac etiā primam esse malum; sed vtramque est falsum. Nam, & peccans ideò peccat, quia cum habeat naturam bonam, & quæ debet conformari primæ regulæ, liberè operatur difformiter primæ regulæ: & Deus, qui produxit naturas bonas, easque obligauit ad se conformandum primæ regulæ, eo ipso est bonus; & cum produxerit naturas peccabiles, quia requiruntur ad perfectionem vniuersi, propter hoc ipsum est optimus.

15. Ad 1. distinguo maiorem: effectus contrarij, ac conuenientes in aliquo communi, præsertim in hoc, quod conducant ad bonum vniuersi, debent reduci ad primas causas contrarias, nego: si in nullo conueniant, transeat: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Omnes effectus contrarij, cum conueniant in ratione entis, & præsertim in hoc, quod conducant ad bonum vniuersi, debent reduci ad primam causam vniuersalem ordinantem omnia ad bonum vniuersi, & permittentis ipsum malum morale peccati propter bonum vniuersi.

16. Ad 2. distinguo maiorem: si vnum contrarium est in rerum natura, etiā aliud aptum esse in eodem subiecto est in rerum natura, concedo; aliud non aptum esse in eodem subiecto, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Aristoteles loquitur de contrarijs aptis ad essendum in eodem subiecto, quod sit potentia susceptiua vtriusque contrarij, ac de ijs docet, quod si vnum datur in rerum natura, etiā aliud datur in rerum natura; siquidem datur subiectum naturaliter susceptiuum vtriusque: ex. gr. eo ipso, quod datur calor, datur frigus, cum subiectum caloris sit susceptiuum, & capax etiā frigoris. At summum bonum, quod est principium omnis boni, non est in subiecto susceptiuo contrariorum, imò est actus purus, vt dictum est quæst. 18; ergo ex eo, quod datur summum bonum, non sequitur dari summum malum: imò sequitur non dari, cum eo ipso, quod daretur summum malum contrarium summo bono, summum bonum non esset summum bonum.

17. Ad 3. concedo maiorem, & minorem, ac nego consequentiam. Disparitas est, quia bonum, & melius talia sunt per hoc, quod magis, aut minus participant de perfecto, & optimo; malum autem, & peius, cum consi-

stant in priuatione, talia sunt per hoc, quod deficient ab ipso optimo, & perfectissimo: ergo vt detur malum, & peius, non est necesse, vt detur pessimum, de cuius malitia magis, & magis participant, sed sufficit, vt detur optimum, à cuius bonitate magis, ac magis deficient.

18. Ad 4. nego consequentiam. Mala, enim ex dictis non consistunt in participatione mali, sed in defectu à bono; ergo non est necesse, vt detur summum malum per essentiam, de cuius malitia participant alia mala.

19. Ad 5. distinguo maiorem: quod est causa per accidens alicuius effectus, reducitur ad aliquam causam per se eiusdem effectus, nego: ad aliquam causam per se alterius effectus, concedo maiorem; concedo minorem; ac distinguo eodem pacto consequens. Malum potest causari solum per se accedens, & ex intentione alicuius boni: ergo debet reduci ad aliquam causam per se, non quidem mali, sed boni, propter quod malum causetur, vel permittatur: ergo debet reduci ad primam causam per se intendentem bonum, ac perfectionem vniuersi, causantem per accidens, vel permittentem mala propter perfectionem vniuersi, vt explicatum est quæst. superiori nu. 8. & sequentibus.

20. Ad 6. distinguo maiorem: malum effectus supponit malum saltem negatiuum in causa secunda, transeat; in causa prima, nego: concedo minorem; & nego consequentiam. Omnis effectus malus supponit aliquod malum saltem negatiuum in causa secunda; sed supponit causam primam, quæ cum omnia, producat propter perfectionem vniuersi, ad quam requiruntur omnes gradus entium etiā imperfectorum, corruptibilium, & defectibilium tum physicè, tum moraliter, debet perfectè continere omnes perfectiones, ac proinde nullum habere defectum.

TRACTATVS IX.

*De existentia, essentia, differentia
specifica, numero, & cor-
poribus assumptis
Angelorum.*

VIA. creaturæ substantiales diuiduntur in spirituales, & corporeas, siue materiales, ideò S. Thomas postquam à quæstione 43. vsque ad 49. egit de creatione, ac de creaturis à Deo factis in genere, quæstione 50. descendit ad agendum de creaturis spiritualibus, hoc est de Angelis, de ijsque disputat à quæst. 50. vsque ad 64. inclusiue, & à quæstione 106. vsque ad 114. Et quæstione qui-